

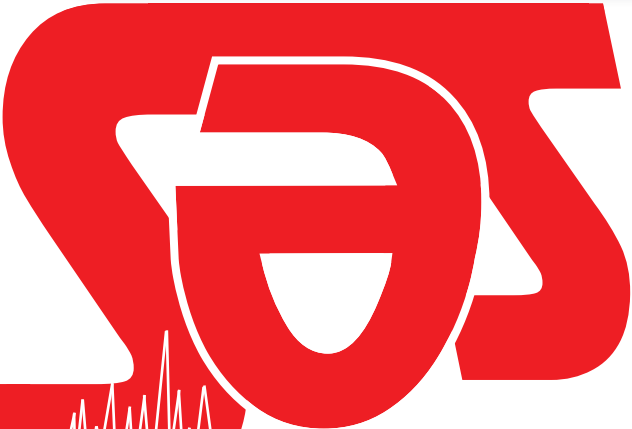
QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 172 (7340)

23 sentyabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Əlverişli və səmərəli investisiya mühiti

5

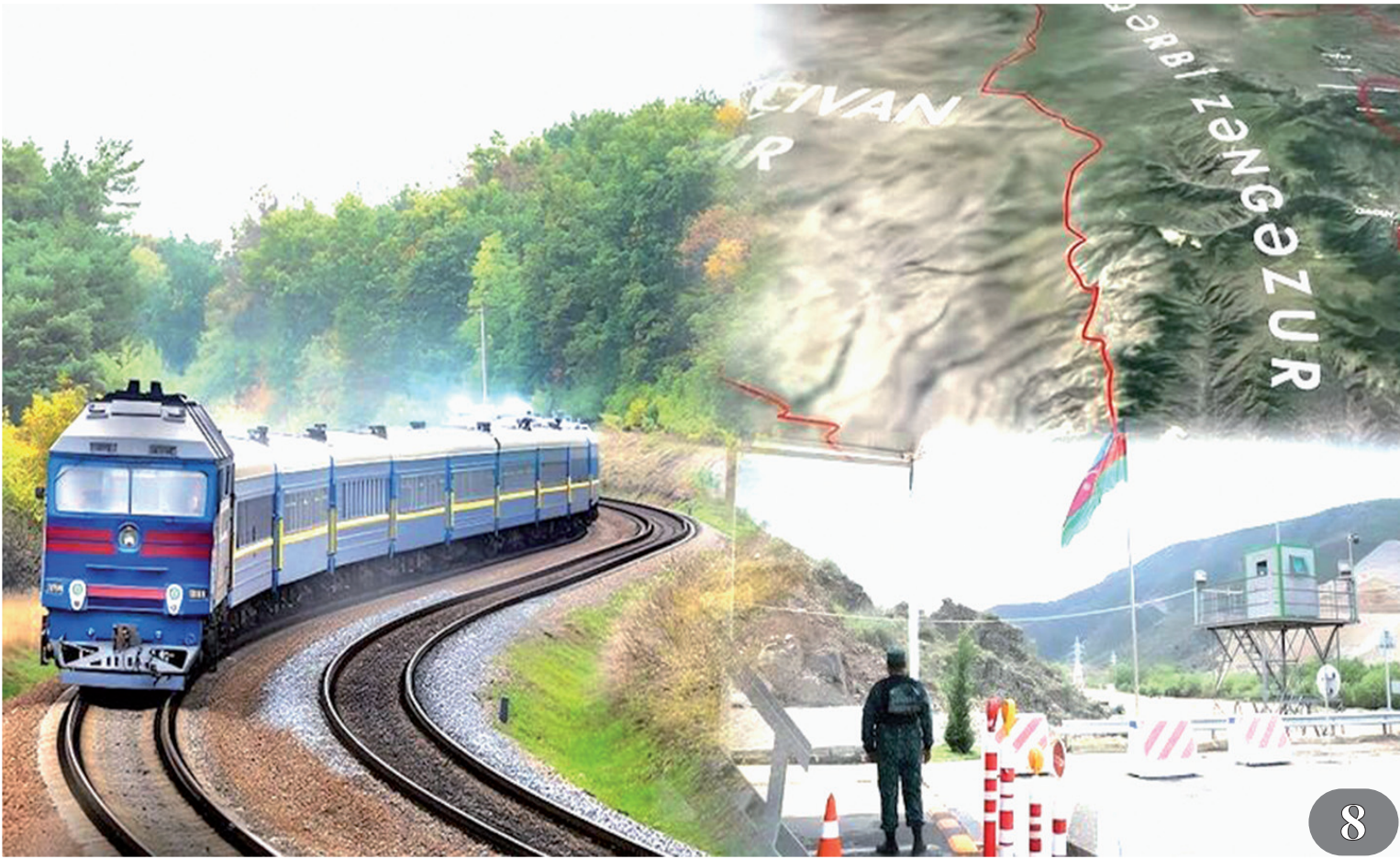
Prezident İlham Əliyev Nyu-Yorkda işgüzar səfərdədir

Sentyabrın 22-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev BMT Baş Assambleyasının 80-ci sessiyasında iştirak etmək üçün Amerika Birləşmiş Ştatlarının Nyu-York şəhərinə işgüzar səfərə gəlib. AZƏRTAC

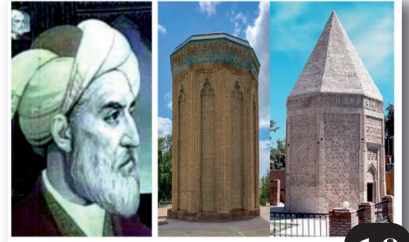
xəbər verir ki, Prezident İlham Əliyevi və birinci xanım Mehriban Əliyevanı Nyu-York şəhərinin "John F.Kennedy" Beynəlxalq Hava Limanında rəsmi şəxslər qarşılayıblar.

Zəngəzur dəhlizi: sabitlik və əməkdaşlıq üçün QLOBAL PLATFORMA!

8

Abidələrdə yaşanan sənətkar ömrü

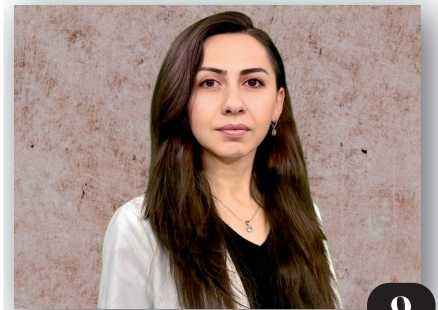
10

Bakı Təhlükəsizlik Forumu:
global xarakterli təhdidlərlə birgə
mübarizə platforması

7

Biz kimi öldürürük?

9

Formula 1: Möhtəşəm və çılğın

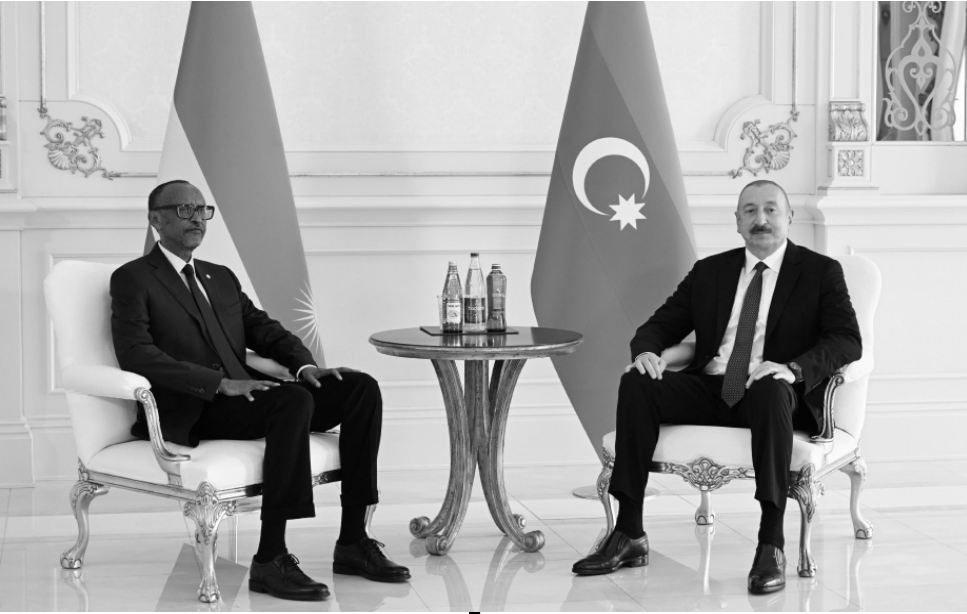

3

"Orta
təbəqənin
mövcudluğu
sabitliyin əsas
şərtidir"

12

Azərbaycan ilə Ruanda arasında son illərdə ikitərəfli münasibətlər intensivləşir. Bu, iki ölkə arasında əlaqələrin möhkəmlənməsinə qarşılıqlı marağın olduğunu təsdiqləyir. Ruanda Respublikasının Prezidenti Pol Kaqamenin sentyabrın 20-də Bakıya rəsmi səfəri əlaqələrin möhkəmləyinə sübutdur. "Azərbaycan ilə Ruanda yaxşı tərəfdaş və dostlardır. Biz müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda birgə iştirak edirik və hər zaman bir-birimizi dəstəkləyirik". Bu sözləri Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Ruanda Prezidenti Pol Kaqame ilə mətbuata bəyanatı zamanı söyləyib.

Səfər çərçivəsində çərçivəsində imzalanan sənədlər əlaqələrin genişlənməsində mühüm rol oynayacaqdır. Sentyabrın 20-də Azərbaycan Respublikası ilə Ruanda Respublikası arasında imzalanmış sənədlərin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Ruanda Prezidenti Pol Kaqamenin iştirakı ilə mübadiləsi mərasimi olub. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Ruanda Respublikası Hökuməti arasında hava əlaqəsi haqqında Saziş", "Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi ilə Ruanda Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş", "Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi ilə Ruanda Respublikasının Kənd Təsərrüfatı və Heyvan Ehtiyatları Nazirliyi arasında Anlaşma Memorandumu", "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi ilə Ruanda İnkişaf Şurası arasında qabaqcıl dövlət xidmətlərinin göstərilməsi mexanizminin yaradılması barədə əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu" və s. sənədlər imzalanıb.

"QOŞULMAMA HƏRƏKATINDA HƏMRƏYLİYİN GÜCLƏNDİRİLMƏSİNƏ YÖNƏLMİŞ TƏŞƏBBÜSLƏRİMİZİN ƏKSƏR HİSSƏSİNİ DƏSTƏKLƏMİŞ VƏ ONA QOŞULMUŞDUR"

Azərbaycan və Ruanda arasında diplomatik əlaqələr 2004-cü il mayın 28-də qurulub. Bu addım iki ölkə arasında münasibətlərin əsasını qoyub. Qeyd etmək lazımdır ki, uzun müddət ikitərəfli deyil, əsasən çoxtərəfli platformalarda inkişaf etdirilən əlaqələr son dövərdə aktiv fəzaya qədəm qoyub. Bakı ilə Kiyə arasında Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Qoşulmama Hərəkatı və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı dialoq üçün əsas platformalardır. Məhz bu təşkilatlar çərçivəsində Ruanda daim Azərbaycana dəstəyini ifadə edib. Bunun əyani sübutu Ruandanın Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına Sədrliyinin uzadılmasının lehinə səs verməsi olub. Bundan əlavə, Ruanda COVID-19 pandemiyası dövründə Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi irəli sürdüyü təşəbbüsləri fəal şəkildə dəstəkləyib. "Biz müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda birgə iştirak edirik və hər zaman bir-birimizi dəstəkləyirik. Qoşulmama Hərəkatında sədrliyimiz dövründə Ruanda hər zaman bizə dəstək vermişdir. Siz bizə sədr seçilmək və sonra sədrliyimizin uzadılması üçün dəstək

Azərbaycan-Ruanda: əməkdaşlıqda yeni mərhələ!

Prezident İlham Əliyev: "Azərbaycan ilə Ruanda yaxşı tərəfdaş və dostlardır"

verdiniz. Ruanda, həmçinin Qoşulmama Hərəkatında həmrəyliyin gücləndirilməsinə yönəlmiş təşəbbüslərimizin əksər hissəsini dəstəkləmiş və ona qoşulmuşdur. Biz birmənalı olaraq BMT daxilində hər zaman fəal əməkdaşlıq edirik və bir-birimizə qarşılıqlı dəstəyi artırırıq".

Bakıda keçirilən COP29 çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Ruanda Prezidenti Pol Kaqamenin görüşü iki ölkə arasında münasibətlərin artan əhəmiyyətini bir daha vurğulayıb.

Azərbaycan ilə Ruanda arasında münasibətlər qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq müstəvisində də inkişaf edir. 2023-cü ildə BMT Baş Assambleyasının 78-ci sessiyasının yüksək səviyyəli həftəsi çərçivəsində "Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi və Ruanda Respublikasının Xarici İşlər və Beynəlxalq Əməkdaşlıq Nazirliyi arasında siyasi məsləhətləşmələr haqqında Anlaşma Memorandumu" və "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Ruanda Respublikası Hökuməti arasında diplomatik və xidməti pasport sahiblərinin viza tələbindən azad edilməsi haqqında Saziş" imzalanıb.

Son illər ərzində Azərbaycan ilə Afrika ölkələri arasında münasibətlər ənənəvi siyasi dialoq çərçivəsindən kənara çıxaraq irəliləyib. 1992-2012-ci illərdə Afrika dövlətlərinin eksrəyyəti ilə diplomatik münasibətlərin qurulması ilə başlayan bu proses fəal xarici siyasət sayəsində inkişaf edib. Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi Afrika ölkələri ilə münasibətlərin daha da dərinləşməsinə imkan yaradıb. 2019-cu ildə Qoşulmama Hərəkatının COVID-19-a qarşı mübarizə üzrə Təmas Qrupunun Bakıda keçirilən Zirvə görüşü, eləcə də BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransı Misir, Əlcəzair, Konqo və Somali kimi Afrika dövlətlərinin rəhbərləri ilə yüksək səviyyəli görüşlər üçün mühüm platforma

rolunu oynayıb. Konqo Prezidentinin 2024-cü ildə ikitərəfli razılaşmaların imzalandığı səfər, həmçinin Somali və Qvineya-Bisau prezidentlərinin oxşar səfərləri də müdafiə, təhsil və digər sahələrdə əməkdaşlığın genişlənməsinə təkan verib.

Azərbaycan ilə Ruanda arasında münasibətlər son zamanlar əsasən çoxtərəfli dialoqdan aktiv ikitərəfli əməkdaşlığa qədəm qoyub. Hər iki ölkə təcrübə mübadiləsinə və əsas sahələrdə tərəfdaşlıq qurmağa qarşılıqlı maraq göstərir. Ruandanın ölkəmizin "ASAN Xidmət" modelinə marağı Prezident İlham Əliyev və Prezident Pol Kaqame arasında COP29 zamanı keçirilmiş görüşdə rəsmi şəkildə ifadə olunub. Nəticədə bu istiqamətdə konkret addımlar atılıb. Bu ilin iyun ayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin nümayəndə heyətinin Ruandaya səfəri zamanı "ASAN Xidmət" modelinin tətbiqi və Ruandada oxşar mərkəzin yaradılması ilə bağlı Anlaşma Memorandumu imzalanıb. Həmçinin ölkələr arasında münasibətlər iqtisadi müstəvidə də genişlənir. İki ölkə arasında qarşılıqlı ticarət, dağ-mədən sənayesi və turizm sahələrində tərəfdaşlıq imkanlarının inkişafı üçün kifayət qədər geniş potensial mövcuddur. Tərəflər strateji sahələrdə də əməkdaşlıq edir. ADEX-2022 beynəlxalq müdafiə sərgisi çərçivəsində Azərbaycan ilə Ruanda arasında hərbi-texniki əməkdaşlıq haqqında razılaşma əldə olunub. Bu, ölkələr arasında münasibətlərin daha geniş xarakter aldığını göstərir.

"BİZİM ƏLA SİYASİ MÜNASİBƏTLƏRİMİZ VAR VƏ BİZƏ BÜTÜN DİGƏR SAHƏLƏRDƏ DƏ EYNİ MÜNASİBƏTLƏR SƏVİYYƏSİ LAZIMDIR"

Ölkələrimiz arasında əməkdaşlıq ənənəvi siyasət və iqtisadiyyatdan kənara da çıxır.

Belə ki, Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə həyata keçirilən humanitar diplomatiya əlaqələrin inkişafına və tərəfdaşlığa möhkəm zəmin yaratmaq üçün əsas vasitəyə çevrilib. Bunun əyani sübutu 2024-cü ildə Rvamaqana şəhərindəki məktəbdə içməli su probleminin həll olunmasıdır. Məktəb binasının yerləşdiyi ərazidə Fondun dəstəyi ilə su quyusu qazılaraq saatda 3 tona yaxın içməli suyun verilməsi təmin edilib. İnfrastruktur layihələri ilə yanaşı, mədəni və təhsil mübadiləsinə də xüsusi diqqət yetirilir. Təhsil və mədəniyyət sahələrində mübadilə proqramları Azərbaycan ilə Ruanda arasındakı münasibətlərdə xüsusi rol oynayır. "Son illərdə münasibətlərimiz daha da nəticəyönümlü olub. Azərbaycandan Ruandaya müxtəlif nümayəndə heyətləri səfər edib. Heydər Əliyev Fondunun nümayəndə heyəti ötən il Ruandaya səfər edib", - deyən Prezident bildirib ki, Heydər Əliyev Fondunun ölkəmizdə təhsil proqramlarını dəstəkləmək şansı oldu: "Yeri gəlmişkən düşünürəm ki, bu sahə ikitərəfli münasibətlərimizdə prioritetlərimizdən biri olmalıdır. Mən cənab Prezidentin səfərindən əvvəl bəzi məlumatlara baxdım və gördüm ki, Azərbaycanda Ruandadan cəmi bir tələbə təhsil alır. Hesab edirəm ki, biz tələbələrə sayını artırmaq üçün birgə işləyə bilərik. Bu, Azərbaycanın dövlət təqaüdü çərçivəsində ola bilər. Əməkdaşlıq qurmaq məqsədilə Xarici İşlər Nazirliyinin nümayəndə heyəti, eləcə də "ASAN xidmət" kimi oxşar qurumun yaradılması məqsədilə dövlət xidmətləri agentliyi hesab olunan "ASAN xidmət" in nümayəndə heyəti bu il Ruandada olmuşlar. Mən bunu cənab Prezidentlə artıq müzakirə etdim."

Azərbaycan Prezidenti onu da bildirib ki, bu gün biz enerji sektorunda imkanları müzakirə etdik: "Hər iki ölkə bunun üzərində fəal çalışır və əməkdaşlığımızın gücləndirilməsi potensialı olan mədəni işləri sahəsində də iş aparır. Bizə, sadəcə, müxtəlif səviyyələrdə daha çox təmasların qurulması, birgə biznes və investisiya imkanlarının müzakirəsi üçün biznes, eləcə də müxtəlif nazirliklərin nümayəndə heyətlərinin mübadiləsi lazımdır. Mən Ruandada sərmayə layihələrində iştirak etməyə hazır olduğumuzu vurğuladım və əminəm ki, cənab Prezidentin səfəri və müzakirələrimiz, eləcə də mətbuat konfransından sonrakı söhbətlərimiz iqtisadi və ticari sahədə tərəfdaşlıq üçün çox möhkəm zəmin yaradacaq. Bizim əla siyasi münasibətlərimiz var və bizə bütün digər sahələrdə də eyni münasibətlər səviyyəsi lazımdır"

Beləliklə, Azərbaycan ilə Ruanda arasında münasibətlər çoxşaxəli və qarşılıqlı faydalı tərəfdaşlığa çevrilərək keyfiyyətə yeni səviyyəyə qalxıb. Bu əməkdaşlıq hər iki ölkənin xarici əlaqələrinin şaxələndirilməsində strateji marağı əks etdirir.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Formula 1: Möhtəşəm və çılğın

Formula 1 ən möhtəşəm motor idman növlərindən biridir, tək oturacaq, açıq təkərli idman avtomobilləri üçün beynəlxalq yarışdır. Bolidlər adlanan bu avtomobillər 300 km/saatdan çox sürət yığmağa qadirdir. Dünya çempionatı hər il keçirilir və bir neçə mərhələdən - Qran Pri seriyasından ibarətdir. Yarışlar Beynəlxalq Avtomobil Federasiyası (BAF - FIA) tərəfindən təşkil edilir, kommersiya tərəfinə isə bir neçə böyük şirkəti birləşdirən Formula One Group holdingi nəzarət edir. Formula 1-də vahid standartları təmin etmək üçün BAF xüsusi texniki rəqlamentlər hazırlayıb. Beynəlxalq yarışlarda pilotlarla yanaşı komandalar da yarışır.

Onların məqsədi təkcə təcrübəli sürücü işə götürmək deyil, həm də sıfırdan avtomobil dizayn etmək və qurmaqdır. Bu o deməkdir ki, hər komanda öz avtomobillərini yarışır və onlara texniki qulluq göstərir. Formula 1 dünyanın ən prestijli yarış seriyası və əksər sürücülərin karyerasının zirvəsi hesab olunur, buna görə də onu tez-tez "avtosport kralığı", "avtomobil idmanının zirvəsi", "kral yarışı" və s. adlandırırlar.

Formula 1-in tarixi

Formula 1-in yaradılması üçün ilkin şərtlər 1920-ci illərdə Avropada irimiqyaslı yarışların - Qran Prinin keçirilməyə başladığı vaxt yaranıb. O zaman 100 km/saat sürət inanılmaz hesab olunurdu və on minlərlə tamaşaçı toplayırdı. 1930-cu illərdə müasir Formula 1-in prototipinə çevrilən Avropa Çempionatı quruldu. Gələcək çempionatın rəqlamenti İkinci Dünya Mühəribəsindən əvvəl hazırlanmışdı, lakin planlar rəfdə qaldı. FIA Formula 1 rəqlamentini 1946-cı ildə nəşr etdi və ilk yarış 1950-ci ildə Böyük Britaniyadakı Silverstounda keçirildi. Çempionluğu italyalı Alfa Romeo pilotu Cüppe Farina qazandı. Maraqlıdır ki, 1958-ci ildən 1969-cu ilə qədər dünya çempionatının titullarını yalnız Böyük Britaniya, Avstraliya, Yeni Zelandiya və ABŞ-dən olan ingilisdilli sürücülər qazanmışdı.

XX əsrin ortalarının yarış avtomobilləri müasirlərdən çox fərqli idi. Yeniliklər tədricən tətbiq olunurdu. Məsələn, 1959-cu ildə Cooper komandasının mühəndisləri arxaya quraşdırılmış mühərrik quraşdırdılar və bu, onların avtomobilinə iki dəfə ümumi sıralamada birinci yeri tutmağa imkan verdi. Tezliklə bütün Formula 1 avtomobilləri arxa-

dan mühərrikli oldu. 1958-ci ildə çempionat ikinci titul əlavə etdi: o, təkcə sürücünü deyil, həm də ən sürətli avtomobili yaradan komandanı mükafatlandırmağa başladı. Bu titul sonradan Konstruktorlar Kuboku kimi tanındı. Həmin andan etibarən əsl sürət yarışı başladı.

1960-cı illərin sonunda çempionatın qaydaları dəyişdi: mühərrik gücünü demək olar ki, iki dəfə artırmağa icazə verildi, lakin yollar və təhlükəsizlik sistemləri dəyişməz qaldı. Bu, təzadlar dövrü idi: bir tərəfdən, xüsusi yoldaşlıq hökm sürürdü - sürücülər və onların ailələri dost idilər, birlikdə istirahət edir və səyahət edirdilər. Digər tərəfdən, sürət və texnologiyadakı sürətli irəliləyişlər təhlükəsizliyi üstələyirdi, bu da çox vaxt trasda faciələrə səbəb olurdu. Eyni zamanda avtomobillərdə ilk reklam stikerləri görünməyə başladı. Sponsorluq pulu daha sürətli avtomobillərə imkan verdi, bu da riskləri artırdı.

Formula 1-də əsl texniki sıçrayış 1970-ci illərdə baş verdi. Ən güclü komandalardan biri olan Lotus, dönməni əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdıraraq aviasiya texnologiyasından ilk istifadə etdi. 1980-ci illərdə qanadlar təqdim edildi, aşağı düşmə gücünü artıraraq, avtomobillərin trası daha yaxşı tutmasına kömək etdi. Bu, nəinki təhlükəsizliyi yaxşılaşdırdı (əvvəllər bir çox qəzalar məhz döngələrdə tutuşun itirilməsi səbəbindən baş verirdi), həm də sürücülərə trası daha tez dövrə vurmağa imkan verdi. Sonrakı texniki yeniliklər: avtomobil dizaynları təkmilləşdirildi, turbomühərriklər təqdim edildi və yeni aerodinamik elementlər əlavə edildi. Hər bir belə təkmilləşdirmə avtomobilləri daha sürətli və daha texnoloji cəhətdən inkişaf etdirdi.

1980 və 1990-cı illər haqlı olaraq Formula 1-in qızıl dövrü hesab olunur. Bu dövrdə əfsanəvi komandaların qalaktikası meydana çıxdı - Ferrari, McLaren, Williams, Lotus və Benetton çempionluğun tonunu təyin etdilər. Lakin dövrün əsl simvolları sürücülər idi: Ayrton Senna və Alain Prost arasındakı şiddətli rəqabət avtoidman tarixində əbədi olaraq həkk olunub. Onların epik döyüşü 1993-cü ilə, Prost təqaüdə

75 illiyini qeyd edən motor idmanının tarixi

çıxana qədər davam etdi.

XX əsrin son onilliyi Formula 1 üçün dönüş nöqtəsi oldu: dünya idmanının ölümcül təhlükələrini dərk etdi. Daha əvvəl faciələr baş versə də, Ayrton Sennanın ölümü hər kəsi şoka saldı. Əfsanəvi üçqat dünya çempionu 1994-cü il mayın 1-də Imola trassındakı yarış zamanı dünyasını dəyişərək San Marino Qran Prisini avtoidman üçün qaranlıq günə çevirdi.

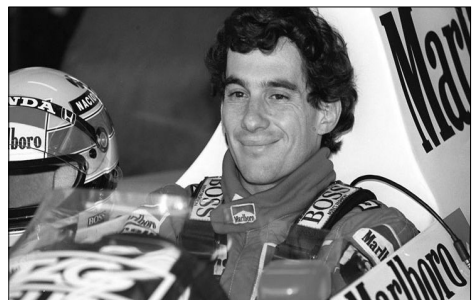
Bu gün sürücülər təkcə rulonlarla deyil, həm də xüsusi odadavamlı kostyumlar və alov gecikdirən əlcəklərlə qorunur. Hər bir sürücü dəbilqə taxır və avtomobilin dizaynı saniyələr ərzində kokpitdən çıxmağa imkan verir - sadəcə təhlükəsizlik kəmərlərini açın və sükani çıxarın. Bununla belə, bütün texnoloji irəliləyişlərə və təhlükəsizlik tədbirlərinə baxmayaraq, Formula 1 ən təhlükəli idman növlərindən biri olaraq qalır. Son illərdə çempionatın rəqlamenti tez-tez dəyişir. Mühərrik tələbləri xüsusilə sərtləşdirilib, hamısı yarış zamanı avtomobilin sürətini azaltmağa və ötməni artırmağa yönəlib. Bu yanaşma yarışı sürücülər üçün daha təhlükəsiz, tamaşaçılar üçün isə daha maraqlı edir.

Formula 1 sürücüləri: Top 5

1. Mixael Şumaxer

Yeddiqat Dünya Çempionu və 91 Qran Prinin qalibi Şumaxer bacarığı, mətanəti və komanda işi sayəsində Formula 1 əfsanəsidir.

2. Ayrton Senna

Üçqat Dünya Çempionu, aqressiv yarış tərzli və sürətə olan həvəsi ilə tanınan Senna avtoidman həvəskarları üçün simvol idi və onun 1994-cü ildə San Marino Qran Prisində faciəvi ölümü tarixdə silinməz iz buraxdı.

3. Lewis Hamilton

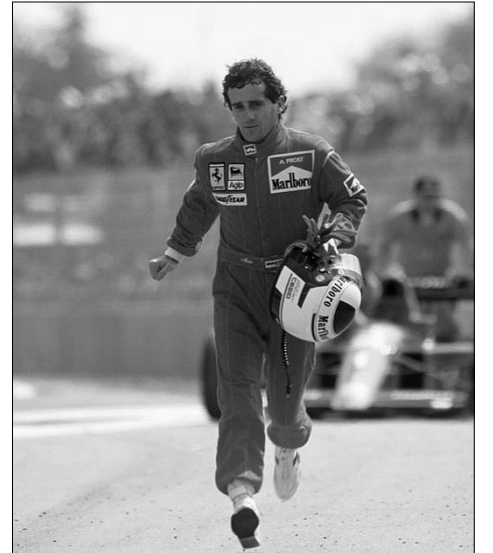
Yeddi qat dünya çempionu, rekord sayda poul mövqelərinin və yarış qaliblərinin sahibi. 2024-cü il mövsümünün sonunda Lyuis Həmilton Mercedes komandasını

tərk etdi və Scuderia Ferrari ilə çoxillik müqavilə imzaladı.

4. Sebastyan Fettel

Dördqat dünya çempionu və 53 Qran Prinin qalibi. Onun karyerası 2007-ci ildə başlayıb və 2010-cu ildən 2013-cü ilə qədər Red Bull komandasında hökmranlıq da daxil olmaqla çoxsaylı qələbələr və titullar qazandırılıb. O, 2022-ci ildə təqaüdə çıxıb.

lar qazandırılıb. O, 2022-ci ildə təqaüdə çıxıb.

5. Alain Prost

Dördqat Dünya Çempionu və 51 Qran Prinin qalibi Prost öz dəqiqliyi və strateji yanaşması ilə tanınaraq dövrünün ən uğurlu sürücülərindən birinə çevrildi. Onun Formula 1 karyerası 1980-ci ildən 1993-cü ilə qədər davam edib.

Formula 1 haqqında maraqlı faktlar

Formula 1-dəki bayraqlar nə deməkdir? Formula 1-dəki bayraqlar trekdəki sürücülərə məlumat ötürmək üçün istifadə olunur. Əsas bayraqların qısa izahatı budur:

Yaşıl - yol aydın, tam sürətə icazə verilir.

Sarı - yolda təhlükə, ötmə yoxdur.

Qırmızı - sessiya dayandırıldı.

Qara - diskvalifikasiya və ya pit çağırışı.

Ağ - yavaş, qabaqda avtomobil.

Qara və ağ - idmana uyğun olmayan davranış üçün xəbərdarlıq.

Qara və sarı — texniki problem, lütfən pit.

Qara və ağ damalı — yarışın və ya sessiyanın başa çatması.

Ardı Səh. 4

Formula 1: Möhtəşəm və çılğın

Əvvəli-Səh-3

Formula 1-də sprint nədir?

Formula 1-də sprint dünya çempionatının bəzi mərhələlərində keçirilən qısaldılmış yarışdır. Təxminən 100 km uzunluğundadır (əsas yarış məsafəsinin təxminən üçdə biri) və təxminən 30 dəqiqə davam edir. Ənənəvi Qran Pridən fərqli olaraq, sprint, sürücülərin təkə mövqə uğrunda deyil, həm də əlavə çempionluq xalları üçün mübarizə apardığı daha qısa yarışdır.

Pit-stop nədir?

Pit-stop, onlarla mexanikdən ibarət komandanın bir neçə saniyə ərzində avtomobilə texniki xidmət göstərdiyi texniki dayanacaqdır. Orta hesabla, təxminən 2 saniyə çəkir: bu müddət ərzində onlar maşını qaldırır, köhnə təkərləri çıxarır, yenilərinə

Formula 1: Maraqlı faktlar, rekordlar və sürətlər

Ən yüksək səviyyəli yarış texnologiyası, inanılmaz sürətlər və möhtəşəm tamaşa Formula 1-i populyar və maraqlı idman növünə çevirir.

Formula 1 sürəti

Sürət insanların çoxunun Formula 1 ilə əlaqələndirdiyi şeydir. Bu yaxınlarda sürücülük vəsiqəsini alanlar hətta 70 km/saatın nə qədər qorxunc olduğunu asanlıqla təsəvvür edə bilirlər. Formula 1 avtomobilinin trasda orta sürəti təxminən 200 km/saatdır. Sürücülərin 100 km/saatdan çox sürətlə döngələrə girməsi ilə yağışda Qran Pri son dərəcə təhlükəli hadisə ola bilər. Trasın müəyyən hissələrində avtomobillər asanlıqla 300-360 km/saat sürətə çatırlar. Bu yüksəkliklərdə kiçik təyyarələr havaya qalxır və yalnız avtomobillərin dizaynı onları yolda saxlayır. Bunun səbəbi, hər bir yarış avtomobilinin onu yerə basdıran qanadlarla təchiz edilməsidir (təyyarənin hava axınlarını tutan qanadlarından fərqli olaraq). Ən yüksək sürətlə avtomobilin təkərləri saniyədə 50 dəfə fırlanır və bu, sürücünü hər yarışda ən azı bir dəfə təkər dəyişdirməyə məcbur edir.

Astronavtlardan daha soyuqqanlı

Tez-tez deyilir ki, Formula 1-də dizaynerlərin məharəti və avtomobilin dizaynı hər şeyi həll edir, sürücü isə yarışın nəticələrinə az təsir edən səmisiyindir. Təbii ki, bu doğru deyil. Döngəyə girərkən avtomobilin sürətini, öndəki avtomobili hərəkət və ya ötmə qabiliyyətini, trasda qalmasını şərtləndirən sürücünün bacarığıdır. F1 sürücüsü yüksək reaksiya müddətinə malik olmalı, diqqəti cəmləməyi bacarmalı və cəld qərarlar qəbul etməlidir - bütün bunlar böyük G-qüvvələri altında olmalıdır.

Məsələn burasındadır ki, yüksək sürətə görə orta sürücü yarış zamanı bədən çəkisinin altı, əyləc və ya döngə zamanı isə bədən çəkisinin yeddi-səkkiz mislinə bərabər bir qüvvə yaşayır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, uçuş zamanı insan öz bədən çəkisinin bir yarım mislinə, astronavtlar isə bədən çəkisinin dörd-beş mislinə bərabər bir qüvvə

yaşayır.

Formula 1 həm də ən bahalı idman növələrindən biridir. Yarış avtomobilinin orta qiyməti 15 milyon dolları ötür və Mercedes, Ferrari və Red Bull kimi ən yaxşı komandalarda avtomobil təkmilləşdirmələrinə ildə təxminən 400 milyon dollar xərcləyirlər. Mercedes hazırda qələbə seriyasından həzz alan ən uğurlu komandadır: onların sürücüləri ardıcıl beş il çempionluq titulu qazanıblar.

F1 mühərriki

F1 texniki rəqlamentləri bildirir ki, Formula 1 avtomobilinin mühərriki nə qədər mürəkkəb olursa olsun, beş yarışdan çox davam edə bilməz. Bu mühərriklər adi deyil və yalnız beş yarışa davam edə bilsələr

belə, ən yaxşı performans göstərmələrini təmin etmək üçün çox yüksək tolerantlıq səviyyəsinə malik olmaq üçün nəzərdə tutulub.

Təkərlər hər yarışda 0,5 kiloqrama qədər çəki itirir

Yalnız sürücülər hər yarışda çəki itirmirlər, təkərlər də yarış başına 0,5 kiloqrama qədər arıqlayır. Yüksək sürət, sərt əyləc və bir çox digər amillər təkərlərin çəkisinin

azalmasına səbəb olur. Buna görə də optimal performans üçün təkərlər avtomobilin özü qədər keyfiyyətli olmalıdır.

F1 dəbilqəsi

Nəzərə alsaq ki, yarış zamanı baş verən bir çox xəsarət və qəzalar boyun və başla bağlıdır, F1-də istifadə edilən dəbilqə dünyanın ən güclülərindən biridir. Dəbilqə çox güclü olsa da, yenə də çox yüngüldür. İstifadədən əvvəl parçalanma və deformasiya testindən keçir.

quraşdırır və yenidən trasa endirirlər.

Ən sürətli Pit Stop

Konstruktorlar Çempionatı Formula 1 Qran Prisi çərçivəsində bir qədər az maraqlı yarışdır. Maraqlı fakt: ən yaxşı komandalarda avtomobillərinin təkərlərini cəmi 2,5 saniyəyə dəyişə bilirlər. Ən sürətli pit-stop rekordu Red Bull-a məxsusdur: cəmi 1,88 saniyə.

Formula 1-də neçə qadın yarışır?

Formula 1-in bütün tarixində cəmi beş qadın yarışmışdır. Və yalnız Leyla Lombardi xal toplaya bilib. Bu, 1975-ci ildə altıncı yeri tutduğu İspaniya Qran Prisində baş verib.

Sürücü avtomobildə hansı stres keçirir?

Formula 1 sürücüsü yarış zamanı həddindən artıq fiziki gərginlik yaşayır. Döngələrdə, əyləcə və sürətlənəndə 5-6 q-a qədər g-qüvvələrinə məruz qalırlar. Bu o deməkdir ki, onların bədənini normadan 5-6 dəfə artıq çəki hiss edir. Avtomobilin kokpitindəki temperatur 50°C-yə çatır və bu, sürücülərin hər yarışda 3 q-a qədər arıqlamasına səbəb olur. Onların ürək dərəcəsi tez-tez bütün yarış boyunca dəqiqədə 160-180 vuruşda qalır.

F1 komandası

Azarkeşlər yarış günü bir neçə nəfəri yolda görsələr də, komandanın daha çoxu var – dəqiq desək, 600-ə qədər. Bu insanların əksəriyyəti səhnədə baş verən hər şeyi mümkün etmək üçün pərdə arxasında işləyir.

F1 sükanı

Formula 1 sükan çarxları təyyarə sükanlarına bənzəyir. Bu sükan çarxları texnologiyasının inkişafı ilə hər il təkmilləşdirilir və 20-yə qədər düyməyə malikdir. Bu düymələrin hər biri yarış mümkün qədər səmərəli etmək üçün fərqli funksiyaya malikdir.

F1 yanacağı

Formula 1 avtomobilləri yanacaq doldurmur və bütün yarış üçün bir çən benzinlə işləyir. F1 avtomobilləri təkərləri dəyişdirmək üçün tez-tez pit-stop edir. 100 kilometrə 75 litr yarış zamanı avtomobillərin yanacaq sərfiyyatıdır. Avtomobilin yanacaq çətinin həcmi 200 litrdir, rezin parçadan və Kevlardan hazırlanır.

V.VƏLİYEV

P.S. Məqalədə xarici mənbələrə istinadlar var

Əlverişli və səmərəli investisiya mühiti

İlham Əliyev: “Xarici investorların Azərbaycana olan etimadı, ölkəmizdə hökm sürən təhlükəsizlik və sabitlik mühitinin bariz göstəricisidir”

Azərbaycanda iqtisadiyyatın bütün sahələrini əhatə edən islahatlar hüquqi-siyasi istiqamətdə həyata keçirilməklə həm də sahibkarlığın inkişafına güclü təkan verir. İqtisadiyyatın bütün sahələrində dövlət öz imkanları hesabına müasir sahibkarlıq subyektlərinin formalaşmasına geniş şərait yaradır. Onların öz potensiallarından səmərəli istifadə etmələri üçün əlverişli mühit formalaşdırır. Bu isə iqtisadiyyatın, xüsusilə də özəl sektorun inkişafını sürətləndirir. Sahibkarların fəaliyyətinə əsassız və qanunsuz müdaxilələrin aradan qaldırılmasının xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılması da investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasına müsbət təsir göstərir.

Sentyabrın 22-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin himayəsi altında Bakıda 1-ci Azərbaycan Beynəlxalq İnvestisiya Forumu işinə başlayıb. İqtisadiyyat Nazirliyi, İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Agentliyinin – AZPROMO-nun təşkilatçılığı, Avropa Evi – “Ambrosetti”-nin (TEHA) strateji tərəfdaşlığı, həmçinin “Euronews” və “Sea Breeze”-in media və təşkilati dəstəyi ilə keçiriləcək forumda dövlət rəsmiləri, biznes liderləri və beynəlxalq investorlar iştirak edir. Prezidentin köməkçisi, Prezident Administrasiyasının İqtisadi məsələlər və innovativ inkişaf siyasəti şöbəsinin müdiri Şahmar Mövsümov forum iştirakçılarına Prezident İlham Əliyevin müraciətini oxuyub.

Prezident qeyd edib ki, müstəqilliyi qazandıqdan etibarən Azərbaycan xarici investorlarla əməkdaşlığa xüsusi önəm verib, dünyanın aparıcı şirkətləri ilə birlikdə həm ölkəmiz, həm də region üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən layihələrə imza atıb: “Azərbaycanda həyata keçirilmiş sosial-iqtisadi islahatlar və global iqtisadiyyata inteqrasiya aparıcı beynəlxalq şirkətlər üçün ölkəmizdə geniş və əlverişli imkanlar yaratmışdır. Məhz bu səbəbdən 2004-2024-cü illər ərzində iqtisadiyyatımıza 344,4 milyard ABŞ dolları həcmində sərmayə qoyulmuş, bunun əhəmiyyətli hissəsi və ya 213,2 milyard ABŞ dolları qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəlmişdir. Bu, xarici investorların Azərbaycana olan etimadı, ölkəmizdə hökm sürən təhlükəsizlik və sabitlik mühitinin bariz göstəricisidir”.

Azərbaycanda əlverişli investisiya mühiti son illərdə bir neçə əsas amil nəticəsində inkişaf edib. Bu amillər ölkənin iqtisadi siyasətinin müasirləşdirilməsi, qanunvericilik islahatları və müxtəlif sektorlarda həyata keçirilən təşviq proqramları ilə əlaqədardır. Forum iştirakçılarının müraciətində dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, hazırda Azərbaycanda minlərlə xarici kapitallı şirkət fəaliyyət göstərir: “Bu, ölkəmizdə müasir korporativ idarəetməyə əsaslanan, rəqabətli və dayanıqlı iqtisadiyyatın formalaşmasına mühüm töhfədir. Əldə etdiyimiz etimad sayəsində əksər xarici şirkətlər bu gün də mənfəətlərini ölkə iqtisadiyyatına təkrar investisiya etməyi seçirlər. Azərbaycan iqtisadiyyatı güclü və fundamental baza üzərində qurulmuşdur. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə imzalanmış “Əsrin Müqaviləsi” global miqyasda nümunəvi əməkdaşlıq modeli kimi tarixə düşmüş, sonrakı illərdə Asiyadan Avropaya qədər uzanan iri transmilli layihələr və logistika şəbəkələrinin inkişafı üçün möhkəm zəmin yaratmışdır”.

İqtisadi islahatlar və təşviq mexanizmləri Azərbaycan son illərdə iqtisadi islahatlar həyata keçirərək investisiya mühitini daha əlverişli etməyə çalışıb. Əsas addımlar biri kimi vergi siyasətində sadələşdirməni göstərə bilərik. Vergi qaydalarının sadələşdirilməsi, vergi dərəcələrinin azaldılması və vergi güzəştlərinin tətbiqi investisiya üçün əlverişli şərait yaradıb. Digər bir amil investisiya təşviqidir. Azərbaycan İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Agentliyinin və müxtəlif dövlət orqanları xarici və daxili investorları dəstəkləyir, investisiyaların qorunması və səmərəli idarə olunması üçün müvafiq hüquqi və inzibati şərtlər təqdim edir.

İlham Əliyev müraciətində xüsusi olaraq vurğulayıb ki, ölkəmizin ərazi bütövlüyü təmin olunandan sonra Azərbaycanın səyləri ilə regionda uzunmüddətli sülh, sabitlik və dayanıqlı inkişafın əsası qoyulub: “Hazırda Azərbaycan xarici siyasətində artıq iqtisadi diplomatiyaya üstünlük verərək diqqətini yeni əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulmasına, qeyri-neft sahələrinin, xüsusilə də ölkənin turizm potensialının daha da güclənməsinə istiqamətləndirir. Bu gün Azərbaycanda iqtisadi artım uzunmüddətli sabit trendə çevrilmişdir. 2021-2024-cü illərdə qeyri-neft sektoru hər il orta hesabla 6,7% artmış və onun ümumi iqtisadiyyatda payı 68%-ə yüksəlmişdir. Qeyri-neft ixracı son altı ildə demək olar ki, iki dəfə artmışdır. Bu da ölkəmizin rəqabət qabiliyyətinin yüksəlməsinin əyani göstəricisidir. Bütün bu nailiyyətlər ölkədə müasir istehsal infrastrukturunun qurulması ilə dəstəklənmişdir: hazırda bizdə 9 sənaye parkı və 4 sənaye məhəlləsi fəaliyyət göstərir. Burada 171 müəssisə qeydiyyatda alınmış, onların 98-i artıq istehsal fəaliyyətinə başlamışdır. Sənaye zonalarına 6,9 milyard manatdan çox investisiya yatırılmış, burada 11 minə yaxın daimi iş yeri yaradılmışdır”.

Qanunvericilik və hüquqi infrastruktur Azərbaycan hüquqi mühitinin inkişafı ilə də investisiya mühitini yaxşılaşdırıb. 2012-ci ildən etibarən tətbiq edilən bu investisiya məqəlləsi investorların hüquqlarını qorumağa

yönəlib və onlara əlavə təminatlar verir. Azərbaycanda sahibkarlıq fəaliyyətinə asanlaşmış yanaşma sayəsində biznes qurma prosedurları sadələşdirilib, dövlət xidməti göstərən bir çox orqanlar artıq elektron sistemlər üzərindən fəaliyyət göstərir. Bəzi sahələrdə investorlar üçün dövlət zəmanətləri təqdim olunur, o cümlədən kənd təsərrüfatı, sənaye və texnologiya sahələrində.

Xarici ticarət və azad ticarət zonaları Azərbaycan dünya bazarlarına açıqdır, xüsusilə Azad İqtisadi Zonalar (AİZ) və Sərhəd Ticarət Zonaları ilə xarici investisiyalar cəlb edilir. Bu zonalarda investorlar üçün vergi güzəştləri, gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi və digər bir sıra üstünlüklər mövcuddur. Səmərəlilik və əməkdaşlıq imkanları nəticəsində, həm də Azərbaycanın Asiya və Avropa arasında strateji yerləşməsi ilə logistika və ticarət üçün əlverişli bir platformaya çevrilib.

Azərbaycan enerji sahəsində böyük potensiala malikdir və bunun nəticəsində çoxsaylı investisiya imkanları yaranıb. Xəzər regionunda enerji layihələrinə sərmayə yatırılması davam edir. Burada əsasən neft-qaz sektorunda sərmayə qoyuluşu cəlb olunur. Həmçinin, bərpa olunan enerji sahəsindəki investisiya imkanları da artır.

Azərbaycanın günəş və külək enerjisi potensialı böyükdür, bu səbəbdən müvafiq layihələr inkişaf etdirilir.

Azərbaycanın nəqliyyat infrastrukturunu, xüsusilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) boru kəməri və Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizi kimi strateji layihələr ölkənin nəqliyyat və logistika sahəsində investorlar üçün böyük imkanlar yaradır. Azərbaycan müxtəlif sektorlarda fəaliyyət göstərən investorlara müxtəlif təşviq proqramları təqdim edir. Bunlar arasında ixracat və yerli istehsalın artırılması üçün dövlətin investorlara verdiyi müəyyən maliyyə və vergi dəstəyini göstərmək olar. Banklar və maliyyə qurumları müxtəlif investisiya layihələri üçün sərfəli kredit təklifləri təqdim edirlər.

Ümumilikdə, Azərbaycanın investisiya mühiti son illərdə güclü şəkildə inkişaf edib və investorlar üçün çoxsaylı imkanlar yaradıb. Dövlətin iqtisadi islahatlar siyasəti, vergi güzəştləri, azad ticarət zonaları, enerji və infrastruktur layihələri kimi sahələrdəki təşviqlər ölkənin investisiya mühitini daha da cəlbədi edib.

Ölkəmizdə aparılan islahatlar davamlı iqtisadi inkişafı və maliyyə imkanlarının artmasını şərtləndirir ki, bunlar da öz növbəsində ölkəmizin hərtərəfli inkişafına, həmçinin əməkdaşlıq əlaqələrinin genişlənməsinə yol açan mühüm layihələrin icrasını stimullaşdırır, investisiya imkanlarını genişləndirir, ölkə iqtisadiyyatına, həmçinin Azərbaycanın digər ölkələrin iqtisadiyyatına qoyduğu sərmayələrin həcmində artmasına səbəb olur. Hədəf belədir, Azərbaycanın bütün sahələrdə təcrübəsinin nümunə olduğunu dünyaya nümayiş etdirmək.

Mühüm tranzit imkanları Azərbaycanın investisiya cəlbəediciyini ilbəl artırır. Bunun nəticəsi olaraq hökumət investisiya cəlbəediciyinin, global infrastruktur layihələrinin reallaşdırılması və digər mühüm istiqamətlərdə nəzərəcarpacaq göstəricilərə imza atıb. Dünyadakı global geosiyasi təlatümlərin davam etdiyi şəraitdə Azərbaycanın yüksək kredit reytinglərini, investisiya cəlbəediciyini qoruyub saxlaması, ilk növbədə, uzun illər ərzində reallaşdırılan qanunverici-institusional tədbirlərin nəticəsidir.

2003-cü ildə yaradılmış Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu da bu prosesdə öz sözünü deyir. Ümumiyyətlə, son 15 ildə sahibkarlıq subyektlərində yoxlamaların məhdudlaşdırılması, lisenziyaların sayının 240-dan 30-dək azaldılması, elektron xidmətlərin geniş tətbiqi, sahibkarlıq subyektlərinin infrastruktur təminatının yaxşılaşdırılması, vergi və gömrük orqanlarında şəffaflaşdırma və digər tədbirlərin nəticəsi olaraq əldə edilmiş uğurlar dünyanın reyting təşkilatları və maliyyə institutlarının hesabatlarında da əksini tapır.

Hazırda Azərbaycanın qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri işğaldan azad edilmiş ərazilərdə münbit investisiya və biznes mühitinin yaradılmasıdır. Təkcə onu demək kifayətdir ki, postmüharibə dövründə bu ərazilərdə biznes qurmaq istəyən sahibkarlardan iqtisadiyyat Nazirliyinə 1100-ə yaxın müraciət daxil olub. Müraciət edənlər arasında ABŞ, Avropa ölkələri, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Rusiya, Çin, Cənubi Koreya, İndoneziya və başqa ölkələrdən iş adamları var.

Azərbaycanın əlverişli coğrafi mövqeyi ölkəmizi regional iqtisadi siyasətin strateji mərkəzinə çevirir. Orta Dəhliz vasitəsilə tranzit yük daşımalarının həcmi ildən-ilə artır. Zəngəzur koridorunun işə düşməsi ilə bu göstəricinin daha da artması gözlənilir. Yaradılmış müasir infrastruktur, o cümlədən Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı, Ölət Azad İqtisadi Zonası və müasir tələblərə cavab verən nəqliyyat arteriyası sərmayədarlara global bazarlara birbaşa çıxış və yüksək tranzit səmərəliliyi təklif edir. O cümlədən xüsusi iqtisadi zonalar, müasir nəqliyyat və rəqəmsal infrastruktur istehsal, logistika, bərpa olunan enerji, rəqəmsal xidmətlər və yüksək dəyərli kənd təsərrüfatı üçün hazır platformalar təqdim edir.

Azərbaycan bütün təşəbbüslərə açıqdır, iş adamlarına fəaliyyət imkanları yaradır və bütün səmərəli layihələri daim dəstəkləyir. Prezidentimizin də qeyd etdiyi kimi, bu gün keçirilən Birinci Azərbaycan Beynəlxalq İnvestisiya Forumu əməkdaşlıq və sərmayə cəlbinin yeni mərhələsi üçün başlanğıcdır. Əsas məqsəd innovativ biznes ideyalarının reallaşdırılması və əlverişli işgüzar imkanların genişləndirilməsidir.

“Səs” Analitik Qrupu

“Xüsusi xidmət orqanlarının əməkdaşlığı təhlükəsizliyi təmin edir”

“Beynəlxalq təhlükəsizlik problemlərinin həllində xüsusi xidmət orqanlarının iş birliyi vacib məqamdır. Bütün ölkələrin, xüsusilə də bir-birinə yaxın olan ölkələrin xüsusi xidmət orqanları qeyd olunan məsələlərin həllində bir-biri ilə informasiya mübadiləsi aparır, eyni zamanda qarşılıqlı dəstək verirlər. Təbii ki, problemlərin kökündən həll edilməsi üçün ortaqlar hərəkətlər tərtib edilir”. Bunu SİA-ya açıqlamasında siyasi şərhçi Azər Həsərlı deyib.

Onun sözlərinə görə, bu cür məsələlər dünyanın hər yerində qəbul edilən və tətbiq olunan təcrübələrdir: “Yeri gəlmişkən, biz vətəndaşlar olaraq, ictimaiyyət olaraq çox zaman bu hərəkətlərin mahiyyətini görə bilmirik. Çünki belə məsələlər o qədər də açıq şəkildə həyata keçirilmir. Əgər Azərbaycanın özündə bu cür güvənli bir ortam varsa, təhlükəsizlik yüksək səviyyədə təmin edilirsə və əlavə olaraq da Azərbaycan kimi ölkələr qarşılıqlı şəkildə bir-birinin təhlükəsizliyinə töhfə verə bilirsə, bütün bunlara görə biz məhz bu təhlükəsizlik xidməti orqanlarına minnətdar olmalıyıq. Yəni, iş peşəkarcasına və vicdanla yerinə yetiriləndə, nəticə məhz Azərbaycandakı kimi olur: vətəndaş gecenin yarısında da, gündüzün ortasında da ölkənin istənilən nöqtəsində rahat gəzib-dolaşa bilər, qonaqlarını gətirib gəzdirdə bilir, Azərbaycanı göstərə bilir və heç vaxt da narahatlıq hissi keçirmir ki, burada mənim hansısa bir təhlükəsizlik problemim ola bilər.

Bütün bunlar əlbəttə ki, təhlükəsizlik xidməti orqanlarının əl-ələ verib öz işlərini vicdanla yerinə yetirmələrinin hesabınadır.

Bu gün I Azərbaycan Beynəlxalq İnvestisiya Forumu çərçivəsində bir neçə müqavilə imzalanacaq

Sentyabrın 23-də, Azərbaycan Beynəlxalq İnvestisiya Forumu çərçivəsində imzalanacaq müqavilələr iqtisadi və investisiya layihələrini əhatə edəcək. SİA xəbər verir ki, bunu iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov jurnalistlərə açıqlaması zamanı deyib.

Nazir qeyd edib ki, avqustun 8-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, ABŞ Prezidenti Donald Tramp və Ermənistan Baş naziri Nikol Paşinyanın imzaladığı sənədin məntiqi nəticəsi olaraq Cənubi Qafqaz bölgəsində iqtisadi fəallığın artırılması üçün imkanlar genişlənməkdədir.

“Forum iştirakçılarının sayına və keyfiyyətinə nəzər saldıqda Azərbaycanda biznesin həyata keçirilməsi üçün marağın hansı səviyyədə olduğu aydın görünür. Siyasi nöqteyi-nəzərdən forum Prezident İlham Əliyevin himayəsi altında həyata keçirilir”, - deyərək nazir vurğulayıb.

Bunu başqa ölkələr də istəyir – daxilə və xaricə təhlükəsizlikləri yüksək səviyyədə təmin edilsin. Ona görə də ortaqlar hərəkətlər, informasiya mübadiləsi, ortaqlar tərtibatlar həyata keçirilir. Bu işlər məhz bu şəkildə gerçəkləşdirilir”.

Günə Fərzəliyeva

“Azərbaycan bu prosesi də uğurla başa çatdıracaq”

“Azərbaycan, BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini öz gücü ilə, öz dövlətinin gücü ilə həyata keçirdiyi kimi, eyni zamanda ərazilərinin minalardan təmizlənməsi prosesini də məhz öz gücü ilə həyata keçirir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında hərbi ekspert Emin Həsənlı deyib.

Onun sözlərinə görə, müharibədən dərhal sonra Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının

Minatəmizləmə Agentliyi (ANAMA) yenidən təşkil olunaraq, onun hüquqi statusu və səlahiyyətləri daha da genişləndirildi: “Həmçinin bu istiqamətdə Müdafiə Nazirliyinin, Fövqəladə Hallar Nazirliyinin və Dövlət Sərhəd Xidmətinin müvafiq hərbi hissələri və bölmələrinin sayı artırıldı, onların maddi-texniki təminatı gücləndirildi. Əlavə olaraq, yeni mütəxəssislər işə qəbul edildi, beynəlxalq standartlara uyğun təlimlər keçirildi, müasir avadanlıqlarla təchizat təmin olundu və müvafiq əməkdaşlıq mexanizmləri yaradıldı. Bütün bunlar göstərir ki,

Azərbaycan mina təhlükəsizliyi sahəsində həm operativ, həm də sistemli şəkildə fəaliyyət göstərir. Minalardan təmizləmə prosesi son dərəcə çətin və vaxt tələb edən bir prosedir. Ərazilərin coğrafi quruluşu, minaların müxtəlif növlərinin geniş ərazilərdə basdırılması və onların xəritələrinin Ermənistan tərəfindən gizlədilməsi bu işi daha da mürəkkəbləşdirir. Ermənistanın təxribatçı yanaşması nəticəsində bu ərazilərdə dinc sakinlər və mülki işçilər arasında mina partlayışları nəticəsində ölənlər və yaralananların sayı artmaqdadır. Bu isə bir daha göstərir ki, mina təmizlənməsi tək bərpə və quruculuq məsələsi deyil, eyni zamanda humanitar təhlükəsizlik məsələsidir.

Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, Azərbaycan dövləti əraziləri mərhələli şəkildə təmizləyərək, paralel şəkildə genişmiqyaslı yenidənqurma və bərpə işlərinə start

verib. Artıq azad olunmuş ərazilərdə yeni yollar, dəmir yolları, müasir hava limanları salınır, elektrik, su, qaz və rabitə infrastruktur layihələri icra olunur. Şuşa, Füzuli, Zəngilan, Laçın və digər rayonlarda şəhərsalma konsepsiyasına uyğun olaraq “ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd” layihələri həyata keçirilir. Dövlət, keçmiş məcburi köçkünlərin öz doğma torpaqlarına təhlükəsiz və ləyaqətli şəkildə qayıtması üçün bütün zəruri şəraiti yaradır. Dövlətin apardığı məqsədyönlü siyasət, mütəxəssislərin səyləri və texnoloji inkişaf nəticəsində bu sahədə artıq mühüm nəticələr əldə olunub. Əminliklə demək olar ki, Azərbaycan bu prosesi də uğurla başa çatdıracaq, bütün azad edilmiş ərazilər tam şəkildə minalardan təmizlənəcək və regionda təhlükəsizlik, sabitlik və dayanıqlı inkişaf təmin olunacaq”.

Arzu Qurbanlı

Prezident İlham Əliyev: Bakı Təhlükəsizlik Forumu qlobal və regional təhdid və risklərin müəyyənləşdirilməsi, onların neytrallaşdırılması yollarının araşdırılması baxımından unikal formata malik beynəlxalq tədbirdir. Dünyanın bütün qitələrindən müxtəlif ölkələri təmsil edən çoxsaylı xüsusi xidmət orqanı rəhbərlərinin və təhlükəsizlik məsələləri üzrə ekspertlərin ümumi təhdidlərlə mübarizə məqsədilə hər il Bakıda toplaşması Forumun qarşılıqlı etimad və əməkdaşlıq məkanı olmasının bariz nümunəsidir. Forumda olan marağın ildən-ilə artması müzakirəyə çıxarılan mövzuların vacibliyini əyani şəkildə əks etdirir.

Dünya insan cəmiyyətlərindən ibarət ölkələrdən ibarətdir. Deməli, dünyanın əsas sütunu insandırsa, onun təfəkkürünün məhsulu olan kəşflər, araşdırmalar, tapıntılar kimi, elə bu təfəkkürlərin "məhsulu" olan xoşagəlməyən hadisələr də baş verəcək. Məsələn, insan tamahı səbəbindən yaranan müharibələr, terror hadisələri, "bizneslər", hegemonluq iddiasının yaratdığı hallar, ümumilikdə dünyanı narahat edən digər problemlər və sair kimi. Xeyrlə şərin dünya yaranandan yanaşı addımlaması fonunda şəhər qüvvələrin insan cəmiyyətlərinə və onları əhatə edən ətraf mühitə vurduğu ziyan təbii ki, dövlətləri birləşməyə, qlobal təhdidlərə qarşı birlikdə mübarizə aparmağa səsləyir.

Bakı Təhlükəsizlik Forumu dünya ölkələrinin xüsusi xidmət orqanlarının nümayəndə heyətlərinin təmsil olunduğu, beynəlxalq təhlükəsizlik məsələlərinin geniş müzakirə edildiyi, qlobal təhlükəsizlik mühitinin üzvləşdiyi müasir çağırış və təhdidlərlə effektiv mübarizənin aparılması, beynəlxalq təhlükəsizlik sisteminin mənfi təzahürlərdən qorunması sahəsində vahid yanaşmaların formalaşması və səylərin birləşdirilməsi üçün qarşılıqlı fikir mübadilələrinin edildiyi beynəlxalq təhlükəsizlik tədbiridir. Və artıq 3-cü ildir ki, Bakıda keçirilir.

Belə tədbirlər Azərbaycanın Cənubi Qafqazda liderliyini möhkəmləndirir

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev beynəlxalq aləmdə aktual olan məsələlərə dair tədbirlərin ölkəmizdə təşkil olunmasına daim siyasi dəstək verir. Tərəfdaş qurumlar arasında məlumat mübadiləsinin və qarşılıqlı əlaqənin digər sahələrinin genişləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyan Bakı Təhlükəsizlik Forumu da belə tədbirlərdən biridir.

Bakı Təhlükəsizlik Forumu: qlobal xarakterli təhdidlərlə birgə mübarizə platforması

Ölkəmiz beynəlxalq və regional müstəvilər də daim sülh və əmin-amanlığın bərqərar olunması istiqamətində təşəbbüslərlə çıxış etdiyi üçün qlobal təhdidlərə qarşı birgə fəaliyyətin təşviqi məqsədilə beynəlxalq təhlükəsizliyin qorunub saxlanılmasında misilsiz rol oynayan kəşfiyyat və təhlükəsizlik orqanlarını vahid platformada cəmləşdirməyi məqsəduyğun hesab etmişdir. Beləliklə, konstruktiv dialoq, qarşılıqlı anlayış və faydalı əməkdaşlıq prinsiplərinə söykənən Bakı Təhlükəsizlik Forumu təsis olunmuşdur.

Beynəlxalq terrorçuluqla və bütövlükdə təhlükəsizlik sisteminə təhdid hesab olunan hallarla mübarizədə xüsusi xidmət orqanlarının fəaliyyətini koordinasiya şəkildə təmin etməyə imkan yaranan bu Forum həm də ümumi maraq kəsb edən məsələlər ətrafında ölkələrin təhlükəsizlik strukturlarının müzakirə aparmaları üçün önəmli platformadır. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Bakı Təhlükəsizlik Forumunun Bakıda daimi əsasda fəaliyyət göstərəcək Təşkilat Komitəsinin və onun Katibliyinin yaradılması ötən ilki forumda iştirakçı ölkələr tərəfindən yekdilliklə dəstəklənib. Bu, əlbəttə, Azərbaycanın Cənubi Qafqazda lider rolunu daha da möhkəmləndirən bir addımdır.

Ötən il Bakı Təhlükəsizlik Forumunun həm də COP29 ərəfəsində keçirilməsi heç də təsadüfi deyildi. Bu iki böyük tədbirin Bakıda keçirilməsi həm də elə Bakıdan dünyaya bir çağırış idi. Söz yox ki, COP29-da müzakirə olunan məsələlərdə qlobal xarakterli iqtisadi və ekoloji fəlakətlərə səbəb olan terror-təxribat aktları yetərli qədr idi. Bu baxımdan hər iki tədbir birgə səylərin daha da gücləndirilməsini və ümumi fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılmasının zəruriliyini dünya qarşısında bəyan etdi.

Bakı Təhlükəsizlik Forumunun davam etdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir

Qeyd edək ki, 2023-cü ildə Bakı

Təhlükəsizlik Forumu "Proksi şəbəkələrin destruktiv fəaliyyətinə qarşı birgə mübarizə", 2024-cü ildə isə "Qlobal nəqliyyat şəbəkələrinin təhlükəsizliyinə yönələn müasir çağırışlar" mövzusunda təşkil olunmuşdur.

Artıq üçüncü dəfə keçirilən Forum isə "Terrorçu hücumlar və silahlı münaqişələr zamanı humanitar böhranların və qlobal xarakterli texnogen fəlakətlərin qarşısının alınmasında təhlükəsizlik orqanlarının qarşılıqlı fəaliyyəti" mövzusunda həsr olunub.

Prezident İlham Əliyev Bakı Təhlükəsizlik Forumunun üçüncü iclasının açılışı münasibətilə göndərdiyi məktubda iştirakçıların hər birini səmimi-qəlbədən salamlayıb, təbrik edib. Və qlobal arenada kəskinləşən geosiyasi ziddiyyətlər fonunda beynəlxalq təhlükəsizlik sisteminin qorunub saxlanılmasında vacib rolunu daşıyan təhdidlərlə üz-üzə qoyur. Bu kontekstdə dini ekstremizm, separatçılıq, transmilli müntəzək cinayətkarlıq, narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi, qeyri-qanuni miqrasiya və silah qaçaqmalçılığı kimi hüquqazidd əməllərin beynəlxalq təhlükəsizlik sistemini sarsıtması ciddi narahatlıq doğurur. Şübhəsiz, müasir dövrün bu cür problemlərinin həlli yeni yanaşmaların, yeni vasitələrin tətbiqini, ən əsası isə ölkələrin birgə səylərini və sıx əməkdaşlığını tələb edir. Və bu baxımdan Bakı Təhlükəsizlik Forumunun qlobal və regional təhlükəsizliyin

Baku Security FORUM

ən aktual məsələləri barədə açıq və konstruktiv fikir mübadiləsinin aparılması üçün faydalı platformaya çevrilməsini görməkdən məmnunluq duyduğunu qeyd edir.

Yalnız dialoq və tərəfdaşlıq yolu ilə

Bu bir həqiqətdir ki, dialoq və qarşılıqlı anlaşma olmadan hər hansı nailiyyətin əldə olunması qeyri-mümkündür. Hələ üstəlik insan cəmiyyətinin üz-üzə qaldığı problem qlobal xarakterlidir və bu, birgə həll olunmalıdır, əlbəttə, dialoq və fikir mübadiləsi vacibdir.

Dövlətimizin başçısı forum iştirakçılarına ünvanlandığı məktubda bu məsələyə münasibətini dəyərli fikirləri belə ifadə edib: Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazandığı ilk gündən etibarən bütün sahələrdə beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsini daim dəstəkləyib. Biz inanırıq ki, sabitlik və firavanlığa yalnız dialoq və tərəfdaşlıq yolu ilə nail olmaq mümkündür. Azərbaycan yerləşdiyi bölgədə – Cənubi Qafqazda sülh və sabitliyin təmin edilməsi üçün konstruktiv addımlar atır. Qarşıya qoyduğumuz əsas hədəflərdən biri regionda qarşılıqlı inama, təhlükəsizliyə və pragmatizmə əsaslanan yeni əməkdaşlıq formatının qurulmasıdır. Hesab edirik ki, bu istiqamətdə yürüdülməli məqsədyönlü fəaliyyət gələcəkdə qonşu ölkələr arasında tərəfdaşlığın daha da möhkəmlənməsinə təkan verəcəkdir.

30 il müharibə şəraitində yaşayan, dünyanın bir çox ölkələri tərəfindən haqq səsi eşidilməyən, dinlənilməyən, çoxsaylı haqsızlığa məruz qalan, əlbəttə ki, təhlükəsizlik forumunda müzakirə edilən problemlərin bir xeyli hissəsi ilə qarşılaşan xalq olaraq daim ədalətin, sülhün, əmin-amanlığın tərəfindəyik. Elə sözsüz, dövlətimizin başçısının Bakı Təhlükəsizlik Forumunun Bakıda keçirilməsi təşəbbüsü də dövlət və xalqımızın bütün dünya üçün arzuladığı sülhdən, sabitlikdən irəli gəlir.

III Bakı Təhlükəsizlik Forumu iştirakçılarına ünvanlandığı məktubda dövlətimizin başçısı Vaşinqtonda sülh sazişinin imzalanmasını vurğulayaraq deyir: Bildiyiniz kimi, 2025-ci ilin avqust ayının 8-də Vaşinqtonda ABŞ-in şahidliyi ilə Azərbaycan ilə Ermənistan arasında Birgə Bəyannamə imzalanmışdır. Beləliklə, ölkələrimiz arasında uzun müddət davam edən münaqişəyə son qoyulması və sülh sazişinin imzalanması istiqamətində mühüm tarixi addım atılmışdır. Cənubi Qafqazda əmin-amanlığın tam təmin olunması təkəcə bizim region üçün deyil, eləcə də Mərkəzi Asiya, Yaxın Şərq və Avropa üçün yeni əməkdaşlıq imkanları yaradacaqdır.

Beynəlxalq təhlükəsizlik problemlərinin qarşısının alınmasında və həllində xüsusi xidmət orqanlarının birgə fəaliyyət göstərməsi həlledici rola malikdir. Əminəm ki, bugünkü müzakirələr səmərəli olacaq və konfransda səsləndiriləcək təhlillər və tövsiyələr daha təhlükəsiz bir gələcəyin formalaşmasına əhəmiyyətli töhfələr verəcəkdir.

Yeni təşəbbüslər yeni xilas yolu olacaq

III Bakı Təhlükəsizlik Forumunda ümumi razılıq əsasında Bakı Təhlükəsizlik Forumunun Bəyannaməsinin və ondan irəli gələn təşəbbüslərin qəbul olunması nəzərdə tutulur. Bütün bunlar Forumun təsisatlanması istiqamətində atılmış mühüm addımlardır.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Təşkilat Komitəsinin işinin koordinasiyası funksiyasını öz üzərinə götürərək Bakı Təhlükəsizlik Forumuna öz dəstəyini verməyə davam edəcəyini də qeyd edib. Bu isə o deməkdir ki, yeni təşəbbüslərə dəstək olan ölkəmiz dünya ölkələrinin təhlükəsiz, əmin-amanlıq, sülh şəraitində yaşamasını arzulayır və bunun reallaşması naminə nə görəkdirsə, edir. Çünki əmin-amanlıq varsa, sağlam insan cəmiyyəti var. Sağlam insan cəmiyyəti varsa, sağlam gələcək var. Bu isə yeni-yeni əməkdaşlığa, birgə fəaliyyətə aparan yoldur.

Bakıda-Bakı Təhlükəsizlik Forumu bax, elə bunlara xidmət edir.

Mətanət Məmmədova

"Azərbaycanın üçrəngli bayrağı hər bir yerdə şərəflə dalğalanmağa başladı"

"Otuz il ərzində torpaqlarından köçkün və qaçqın düşən insanların həyatlarını ən ağır günlərini yaşadılar, amma ümidlərini üzmədilər. Ulu Öndər Heydər Əliyev qaçqın və köçkünlərlə çıxışlarında, xarici nümayəndə heyətini qəbul edəndə əminliklə deyirdi ki, Azərbaycan öz tarixi torpaqlarını heç vaxt düşməyə verməyəcək və o torpaqlarda yenicən azərbaycanlılar yaşayacaq. Ona görə də 2003-cü ildən sonra hakimiyyət gələn cənab Prezident İlham Əliyev sülh yolu ilə torpaqları qaytarmaq istəməsələr, hərbi yolu ilə öz torpaqlarımızı geri alacağımızı bildirmişdi". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında millət vəkili Anar İsgəndərov deyib.

O bildirib ki, ölkə başçısı on yeddi illik hakimiyyəti dövründə Azərbaycan xalqını dəmir yumruğa çevirdi, güclü iqtisadiyyat yaratdı və problem tarixini dünyaya çatdırdı: "Nəhayət on yeddi illik hakimiyyəti dövründə öz əsgerindən bir gün belə ayrı qalmadı. Beləliklə, 2020-ci ilin sentyabrında Azərbaycan ordusu Ali Baş Komandan İlham Əliyevin əmri ilə Vətən torpaqlarını azad etməyə başladı. Bu qəhrəmanlıq, şərəf tarixidir. Bu qələbə Azərbaycan xalqını dünyanın gözündə nəhəng bir gücə çevirdi, məğlub olan Azərbaycan imicini darmada-

ğın etdi. 44 günlük Vətən müharibəsi ərzində Ali Baş Komandanın bütün əmriləri əsgerlərimiz tərəfindən qəhrəmancasına yerinə yetirildi.

Nəhayət, 2020-ci il noyabrın 9-da düşmən danışıqsız təslim oldu, darmadağın edildi. Beləliklə də dünyada bir qalib dövlətin daha adı siyahıya salındı. 27 sentyabr bütün dünyaya bəyan etdi ki, Azərbaycan uzun illər ərzində müharibə olmaması üçün sülh təklif etsə də, Qərb dövlətləri və beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanın haqq səsinə səs vermədilər.

2023-cü ilin 19-20 sentyabr tarixində bir günlük anti-terror tədbirləri nəticəsində 100 il əvvəl Azərbaycan torpaqlarında əsas qoyulan separatçı rejimi, yəni Dağlıq Qarabağ muxtar qurumu tarixi sildi və Azərbaycanın üçrəngli bayrağı hər bir yerdə şərəflə dalğalanmağa başladı".

Səbinə Hüseynli

MÜNASIBƏT

Zəngəzur dəhlizi: sabitlik və əməkdaşlıq üçün QLOBAL PLATFORMA!

Azərbaycanın bütün sahələrində əldə olunan sosial, iqtisadi inkişaf əhalinin məşğulluğunun təmin olunması ilə yanaşı, rifah halının yaxşılaşdırılmasına da yeni imkanlar yaradır. Xüsusilə də, 44 günlük Vətən Müharibəsi ilə 30 il erməni işğalı altında olmuş ərazilərimizin azad edilməsi ölkəmizin iqtisadi imkanlarının daha da artmasına təkan olub. Yəni işğaldan azad edilən ərazilərdə yeni iş yerlərinin yaradılması, təbii ehtiyatlardan əhalinin maraqlarına uyğun istifadə olunması, təmir, tikinti işlərindən sonra əhalinin yurd-yuvasına qayıdışının təmin olunması Azərbaycanın dünya miqyasında nüfuzunun daha da artmasına, mövqelərinin möhkəmlənməsinə təkan olub. Bu baxımdandır ki, əksər beynəlxalq maliyyə institutları Azərbaycanın iqtisadi uğurlarını, qazandığı sosial nailiyyətləri yüksək qiymətləndirirlər.

büdcə xərcləri hər il orta hesabla 21,2% artıb, dövlət büdcəsi həm sosial, həm də investisiya istiqamətli olub. Bu dövrdə müdafiə və milli təhlükəsizlik xərcləri 44,5 dəfə artaraq 6054,8 milyon manata, təhsil xərcləri 18,8 dəfə artaraq 4407,2 milyon manata, səhiyyə xərcləri 32,6 dəfə artaraq 1805,0 milyon manata, sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri 20,2 dəfə artaraq 4315,9 milyon manata çatıb. Hazırda büdcə xərclərinin təxminən 1/3-i investisiyaların maliyyələşməsi məqsədlərinə yönəldilir. Ümumilikdə, 2003-2024-cü illərdə görülmüş işlərin iqtisadi inkişafa, makro-iqtisadi sabitliyə təkan verməsinin təsirini beynəlxalq maliyyə təşkilatlarının, kredit reyting agentliklərinin reyting qiymətləndirmələrində və ölkə üzrə proqnozlarında da müşahidə edə bilərik. Yeri gəlmişkən, "Fitch Ratings" beynəlxalq kredit reyting agentliyi tərəfindən bu il iyulun 26-da Azərbaycanın uzunmüddətli xarici valyutada reytinginin bir pillə artırılaraq BBB-, yeni investisiya dərəcəli reytingə yüksəldilməsi barədə qərar vermişdir.

Tranzit yükdaşımanın həcmi artır

Dünyada baş verən geosiyasi proseslər, müharibə və münaqişələr sabitlik adasına çevrilən Azərbaycanın nəqliyyat həbına çevrilməsi üçün yeni fərsətlər yaradıb. Çindən Avropaya yüklərin ən qısa zamanda və hazırkı geosiyasi proseslər fonunda təh-

fadəyə verilib. İndiki mərhələdə BTQ dəmir yolu ilə ildə təqribən 6-8 milyon ton yük daşınır. Layihəyə əsasən, polad magistralla növbəti illərdə 17 milyon ton və daha çox yük daşınması nəzərdə tutulur. Artan yük həcmi nəzərə alınmaqla yenə də ölkəmizin təşəbbüsü ilə BTQ-nin ötürücülük imkanlarının genişləndirilməsinə start verilib. Ələtdə yaradılan Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Orta Dəhlizin çox mühüm seqmentlərindən birini təşkil edir. Buradan aşırılan yükləri eyni zamanda Şərq-Qərb və Şimal-Cənub marşrutlarına da istiqamətləndirmək mümkündür. Bu gün Azərbaycan regionumuzda ən böyük mülki hava, Xəzər dənizində isə ən böyük dəniz yük donanmalarına malik ölkədir.

Ölkə üzərindən tranzit daşımalar sürətlə artır. Təkcə bu ilin ilk yarısında Azərbaycan ərazisindən keçən nəqliyyat dəhlizlərində daşınmış yüklərin həcmi 16,4 milyon tona çatıb. Yüklərin 7,5 milyon tonu və ya 45,8%-i dəmir yolu nəqliyyatı, 5 milyon tonu və ya 30,5%-i avtomobil nəqliyyatı, 3,9 milyon tonu və ya 23,7%-i dəniz nəqliyyatı ilə daşınıb.

Təbii ki, Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə tranzit daşımanın artım həcmi yüksələcək. Nəzərə almaq lazımdır ki, 2020-ci il 10-da imzalanan üçtərəfli bəyanatın 9-cu maddəsinə əsasən Ermənistan Respublikası vətəndaşların, nəqliyyat vasitələrinin və yüklərin hər iki istiqamətdə maneəsiz hərə-

Uğurlu sosial-iqtisadi siyasət, icra olunan ardıcıl və məqsədyönlü dövlət proqramları yoxsulluğun kəskin şəkildə azalmasını şərtləndirməklə, ölkəmiz bu sahədə müsbət təcrübəsinə görə BMT-nin Davamlı İnkişaf Məqsədlərinə dair milli məsləhətləşmələrin aparılması üçün seçilmiş ölkələr sırasına daxil edilib.

Ölkənin maliyyə imkanları yaxşılaşdıqca xarici borclanmadan da asılılıq azalıb. Belə ki, xarici dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti 20,3 faizdən 10,0 faizə azalıb və xarici dövlət borcunun ümumi dövlət borcu portfelinə payı 94,9 faizdən 25,7 faiz bəndi azalaraq 2023-cü il 01 iyul tarixinə 69,2 faizədək endirilib. Dövlət büdcəsi kəsinin maliyyələşdirilməsi məqsədilə, daxili dövlət borclamasına üstünlük verilməsi ölkədə qiymətli kağızlar bazarının inkişafına yönəlmiş addımdır.

"Azərbaycan Respublikasında dövlət borcunun idarə edilməsinə dair orta və uzun müddət üçün Strategiya"nın hədəflərinə uyğun olaraq, ötən dövr ərzində ölkədə qiymətli kağızlar bazarının inkişafının dəstəklənməsi məqsədilə dövrüyyədə olan dövlət istiqrazlarının həcmi davamlı olaraq artırılaraq, 812,2 milyon manatdan təqribən 7 dəfə çox artaraq cari tarixə 6 milyard manatadək genişləndirilib. Dövlət büdcəsi

ilə bağlı atılan digər ən önəmli addımlardan biri büdcənin qeyri-neft gəlirlərinin 20,5 dəfədən çox artmasına nail olunması, büdcə gəlirlərində sektorun payının 50%-ə çatmasıdır.

Digər tərəfdən, 2003-2023-cü illərdə

lüksüz çatdırılması üçün Orta Dəhliz ən ideal alternativə çevrilib. Hazırda Orta Dəhlizin funksionallığının artmasında mühüm rol oynayan Bakı-Tbilisi-Qars (BTQ) dəmir yolu xətti məhz Azərbaycanın moderatorluğu ilə inşa olunaraq 2017-ci ildə isti-

kətinin təşkili məqsədilə Azərbaycan Respublikasının qərb rayonları və Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat əlaqəsinin təhlükəsizliyinə zəmanət verir və tərəflər bu istiqamətdə yeni nəqliyyat kommunikasiyalarının inşasını təmin etməlidirlər.

Artıq Zəngəzur dəhlizinin açılmasına maneə olacaq heç bir problem qalmayıb. Avqustun 8-də Vaşinqtonda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin, ABŞ prezidenti Donald Trampın və Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın iştirakı ilə baş tutan yüksək səviyyəli görüş və imzalanan sənədlər, səsləndirilən Birgə Bəyannamə Zəngəzur dəhlizinin çox yaxın vaxtlarda açılacağından xəbər verir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Səudiyyə Ərəbistanının "Əl-Ərəbiyyə" telekanalına müsahibəsində əminliklə bildirdi ki, Zəngəzur dəhlizi yaxın zamanda fiziki infrastruktur – dəmir yolu və avtomobil yolu ilə istifadəyə verilecək: "Zəngəzur dəhlizi təkcə Şərq-Qərb deyil, həm də Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi olacaq. Deməli, Rusiyadan Azərbaycana, İrana gedən Şimal-Cənub marşrutundan əlavə, bizim digər marşrutumuz da olacaq - Rusiyadan Azərbaycana, Ermənistana, Naxçıvana və İrana.

Naxçıvanın iqtisadi inkişafında uğurlu nəticələr əldə olunur

Araşdırmalarımıza əsasən qeyd etmək lazımdır ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası son illər daha böyük iqtisadi, sosial inkişafa nail olub. Daxili görünüşü daha da dəyişən Naxçıvanın ətraf şəhər, qəsəbə və kəndlərinə genişmiqyaslı quruculuq, bərpa, təmir işləri həyata keçirilib. Bu baxımdan əvvəllər Muxtar Respublikanı tərk edən insanlar artıq geri qayıtmağa və öz yurd-yuvalarında yaşayışları davam etməkdədir. Bu da onu təsdiq edir ki, Prezidentimiz, Fəhət Sərkərdə İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasət yerlərdə düzgün və əsasla formada icra olunur. Məhz bunun nəticəsidir ki, 2025-ci ilin son 7 ayı ərzində ümumi daxili məhsul istehsalı 927 milyon 298 min 100 manat təşkil edib ki, bu da ötən ilin analoji dövrü ilə müqayisədə 4,8% artım deməkdir. Bu artım təkcə iqtisadi fəaliyyətin genişlənməsini deyil, həm də regionun istehsal və xidmət infrastrukturunun daha effektiv işlədiyini göstərir. Əhalinin hər nəfərinə düşən ÜDM 4,3% artaraq 1967,1 manata yüksəlib. Bu rəqəm adambaşına düşən gəlirin real olaraq artdığını, iqtisadi inkişafın əhalinin rifahına müəyyən dərəcədə müsbət təsir göstərdiyini ifadə edir. Əhalinin sayında baş verən artım fonunda belə göstəricinin yüksəlməsi, iqtisadiyyatın daxili dayanıqlılığının güclü olduğuna işarədir.

2025-ci ilin yanvar-iyul aylarında sənaye məhsulu istehsalının həcmi 297 milyon 565 min 100 manat olub. Bu, ötən ilin eyni dövrünə nisbətən 14%-lik yüksəliş deməkdir. İstehsal olunan sənaye məhsullarının 82,9%-i malların, 17,1%-i isə xidmətlərin payına düşüb ki, bu da iqtisadiyyatın real sektorunun hələ də əsasən maddi istehsalda söykəndiyini göstərir.

Sektorlar üzrə pay bölgüsü isə iqtisadi strukturun konturlarını aydın göstərir: Mədənçixarma sənayesi – 0,1%, Emal sənayesi – 77,9%, Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı – 19,3%, Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı – 2,7%, Bu bölgü göstərir ki, Naxçıvan sənaye sektorunda təbii resursların hasilatına deyil, onların emalına və enerji sektorunun inkişafına üstünlük verir. Emal sənayesində payın bu qədər yüksək olması, daxili bazarda istehsal potensialının genişlənməsi və ixrac imkanlarının artması üçün baza yaradır.

İnvestisiya göstəriciləri iqtisadi inkişafın uzunmüddətli dayanıqlılığı üçün əsas amillərdən biridir. 2025-ci ilin ilk yeddi ayında əsas kapitala yönəldilən vəsaitin həcmi 118 milyon 423 min 900 manat olub ki, bu da ötən ilin eyni dövrünə nisbətən 45,9% çoxdur. Bu vəsaitin 88 milyon 214 min 600 manatı - yeni 74,5%-i tikinti-quraşdırma işlərinə sərf edilib. Bu sahədəki artım 35,2% təşkil edir. Bu, regionun infrastruktur potensialının yenilənməsi, yeni istehsal müəssisələrinin, sosial obyektlərin və mühəndis-kommunikasiya şəbəkələrinin genişləndirilməsi üçün əhəmiyyətli zəmin yaradır. Bu kimi faktlar təsdiq edir ki,

Naxçıvan Muxtar Respublikasının iqtisadiyyatı 2025-ci ilin ilk yeddi ayında həm həcmi, həm də struktur baxımından inkişaf trayektoriyasını qoruyub. Söz yox ki, Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə Naxçıvanın iqtisadi inkişafında daha mühəmməl və dinamik nəticələr əldə olunacaq.

İLHAM ƏLİYEV

Beləliklə, düşünürəm ki, bütün region üçün hamının udacağı vəziyyət yaranacaq və heç kim bundan itirməyəcək”.

Zəngəzur dəhlizi Naxçıvanın inkişafına yeni töhfələr verəcək

Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə regionun inkişafında yeni dönüş yaranacaq. Bölgə dövlətləri dəhzin imkanlarından bəhrələnməklə tranzit yük daşınmalarının həcmi daha da artıracaqlar ki, bu da iqtisadiyyatın unkişafına yeni impuls vermiş olacaq. Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə Naxçıvan MR bir neçə istiqamət üzrə yeni uğurlara imza atacaq. Birincisi, Azərbaycanın qərb rayonları ilə Naxçıvan arasında quru əlaqələr qurulacaq. İkincisi, sosial-iqtisadi sahələrdə nailiyyətlər qazanacaq. Çünki Naxçıvan vasitəsi ilə Türkiyəyə oradan isə Avropaya tranzit yükdaşınmalarının tempi artacaq, əhalinin yeni iş yerləri ilə təmin olunmaları, ərazilərin dövrün tələblərinə uyğun təmir olunması, yeni yaşayış məskənlərinin, obyektlərin, park və xiyabanların salınması imkanları yaranacaq. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabinetində keçirilən Prezident İlham Əliyevin Vaşinqton səfə-

at yolunun işə düşməsi Naxçıvan Muxtar Respublikası üçün yeni imkanların qapısını açır. Yeni yollar, dəmiryolları, enerji xətləri və rəqəmsal bağlantının qurulması ilə Naxçıvan logistika mərkəzinə çevrilir. Bu həm də ticarət və turizm imkanlarının artmasına, yerli istehsalın ixrac potensialının güclənməsinə səbəb olacaq. Zəngəzur dəhlizi Naxçıvanın iqtisadi inkişafını maksimal sürətlə gərcəkləşdirməyə xidmət edəcək. Açılacaq yollar ticarətin həcmi artıracaq, enerji və rəqəmsal kommunikasiya imkanlarını genişləndirəcək”.

Prezidentin Naxçıvan MR-da səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli onu da çıxışında qeyd etdi ki, Zəngəzur dəhlizi təkcə kommunikasiya xətti deyil – o, Azərbaycanın iqtisadi, siyasi və geostrateji gücünü artıracaq yeni mərhələnin başlanğıcı olub bütövlükdə regionda sülh, sabitlik və əməkdaşlıq üçün global əhəmiyyətə malikdir: “Zəngəzur və Naxçıvan məsələsi ilə yanaşı, ölkəmizin inkişaf gündəliyində bir sıra prioritet istiqamətlər də var. Bütün respublikada olduğu kimi, Naxçıvan üçün də rəqəmsal və şəffaf idarəçiliyin, yeni – korrupsiyasız, vətəndaşa xidmət edən dövlət sisteminin inkişaf etdirilməsi, sosial rifah və məşğulluğun artırılma-

rine həsr olunmuş xüsusi iclasda Prezidentin Naxçıvan Muxtar Respublikasında səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli bildirdi ki, bölgəmizdə gedən proseslər, qlobal Orta Dəhliz yolunun əhəmiyyətli hissəsi olacaq Zəngəzur dəhlizinin reallaşması fonunda Muxtar Respublikanın sosial-iqtisadi inkişafı, logistika və bütün digər sahələrdə işlərin effektivliyinin daha da artırılması və çox qısa müddət ərzində hədəflərə çatılması üçün bütün qüvvəmizi səfərbər etməliyik: “Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə 2021-ci ilin fevral ayında təməli qoyulmuş Horadiz-Ağbend dəmiryolu xəttinin inşası sürətlə yekunlaşmağa doğru gedir. Bir neçə gün əvvəl Qars-İğdır-Aralıq-Dilucu dəmir yolu xəttinin təməli qoyuldu. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, Prezident İlham Əliyevin beynəlxalq tranzit layihəsinin gərcəkləşməsi istiqamətində apardığı fəaliyyətin hədəfləri genişmiqyaslıdır”.

Fuad Nəcəfli inamlı şəkildə o fikri ifadə etdi ki, Zəngəzur dəhlizi açıldıqda Naxçıvanın tarixi izolyasiyası bitəcək, muxtar respublika təkcə ölkəmizin deyil, bütövlükdə regionun iqtisadi yüksəlişində aparıcı rol oynayacaq: “İllərlə davam edən gərginlik və blokadadan sonra Azərbaycanın əsas hissəsi ilə birbaşa, fasiləsiz və təhlükəsiz nəqliyyat

si – xüsusilə gənclərin dəstəklənməsi və yeni iş yerlərinin açılması, eləcə də ekoloji təhlükəsizlik sahəsində – su resurslarının qorunması, yaşıl enerji layihələrinin həyata keçirilməsi sahəsində fəaliyyət xüsusi önəm kəsb edir. Naxçıvan Muxtar Respublikası sakinləri blokadadan çıxmağı və Azərbaycanın əsas hissəsi ilə quru yolu ilə maneəsiz gediş-gəlişin təmin olunacağı günün artıq yaxınlaşdığından böyük sevinc hissi duyur. Naxçıvanda sahibkarlar artıq dəhliz boyu biznes layihələri üzərində düşünür. Naxçıvan Muxtar Respublikasında dövlət orqanları Azərbaycan Respublikası Prezidentinin tapşırıqlarına uyğun şəkildə fəaliyyətini daha da intensivləşdirərək qarşıya qoyulmuş hədəflərə çatmaq üçün bütün səylərini göstərəcək. Azərbaycan qarşıya qoyduğu hədəflərə doğru inamlı irəliləyir. Bunun əsasında Prezident İlham Əliyevin uzaqgörən siyasəti dayanır. Bu gün biz hər bir sahədə fəaliyyətimizi həmin strateji kursa uyğun qurmali, birlik və həmrəylik içində çalışmalıyıq. Zəngəzur dəhlizi Azərbaycan üçün yeni dövrün başlanğıcı, Naxçıvan üçün isə tarixi təcridin sonu olacaq. Çıxışımı bir fikirlə yekunlaşdırmaq istəyirəm: Zəngəzur dəhlizi təkcə yol deyil – Azərbaycanın bütövlüyünün və gücünün rəmzidir”.

Lale Mehrali

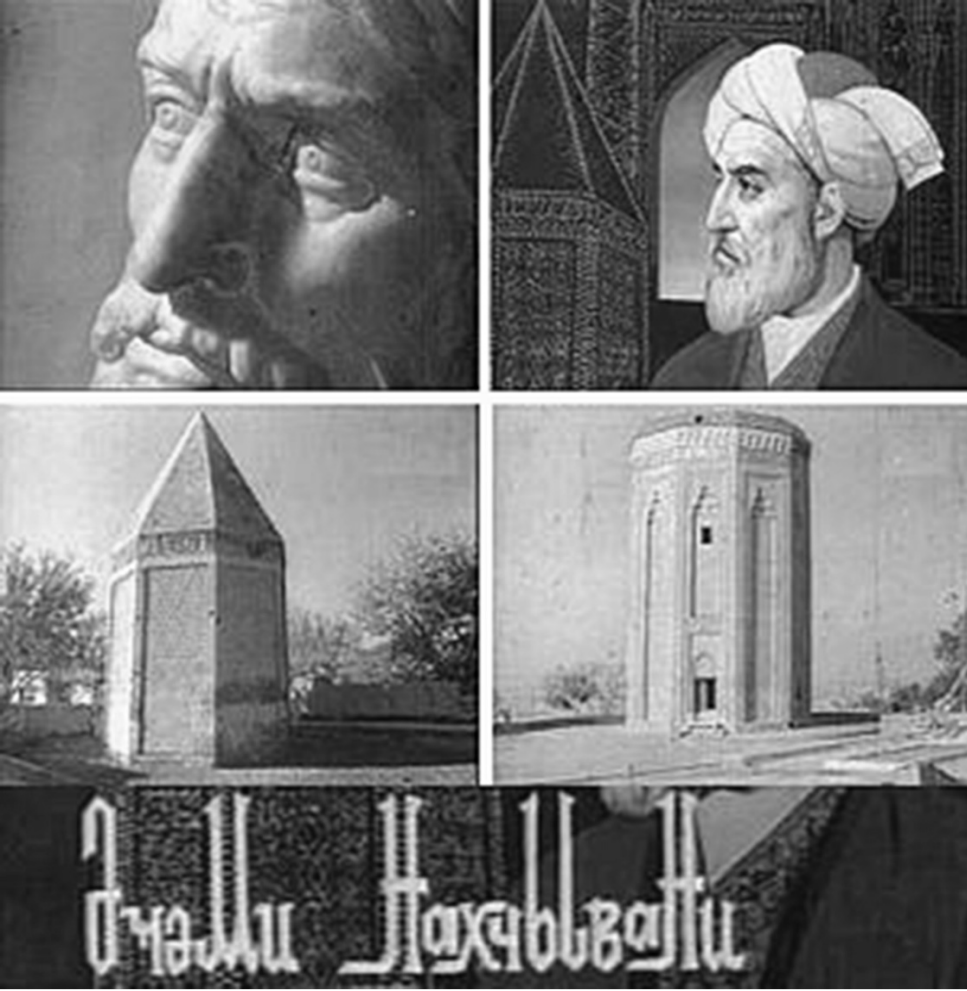
Biz kimi öldürürük?

Məncə mədəniyyət gen məsələsidir. Bir az da savadlılıq vacibdir təbii. Mədəniyyət yollardan başlayır deyirlər, başqa bir deyimlə də yol mədəniyyətdir. Amma yolların hələ sarı torpaq, palçıq-lehmə olduğu zamanlarda insanlar bu qədər mədəniyyətsiz deyildi axı. Kimsə yolunu, yaşadığı yeri murdarlamırdı, zibil atmırdı, natəmiz saxlamırdı. Hər kəs atdığı məişət tullantılarının birbaşa onun özünün səhhətinə təsir etdiyinin fərqində idi. Küçəyə atdığımız hər hansı bir tullantının orada çürüyərək üfunət yayması elə özümüzə zərər verir axı. Amma atırıq. Mübarizə edən çox azdır, onlar da daha uğurlu vasitələrdən istifadə etmək yerinə adət etdiyimiz yola – qarğış etməyə baş vurur. “Bura zibil atanın ölüsünə lənət”, “zibil atanın balası ölsün” kimi qarğışlar milli qarğış adını alıb artıq...

Əl öyrəşib, indi şəhərdə demək olar ki, hamı plastik qutulardakı suyu içdikdən sonra küçələrə atır, tumu yeyib qabığını yerə tükürür, marketdən içində nəse aldıkları polietilen torbaları da yol boyunca sərgi edirlər. Maşın sürürsən, ön şüşəyə polietiklen torba yapışıır. Küçədə gedirsən başına göydən zibil düşür. Şəhərin mərkəzi küçələrində təmizlik var, amma əgər cərimələrin miqdarı artırılmasaydı çox pis vəziyyət hökm sürərdi. İnkişaf etmiş ölkələrdə bunun qarşısını almaq üçün KİV vasitəsi ilə həmin plastik qutuların, polietilen torbaların təbiətdə 1 əsr çürümədiyini barədə əhali məlumatlandırılır, ictimai yerlərdə posterlər asılır. İnsanlar da həmin qutuları küçəyə atmağın zərərli olduğunu anlayır. Hətta bəzi ölkələrdə təbiəti qorumaq üçün bu qutuları toplayıb təhvil verənə pul da təklif edirlər.

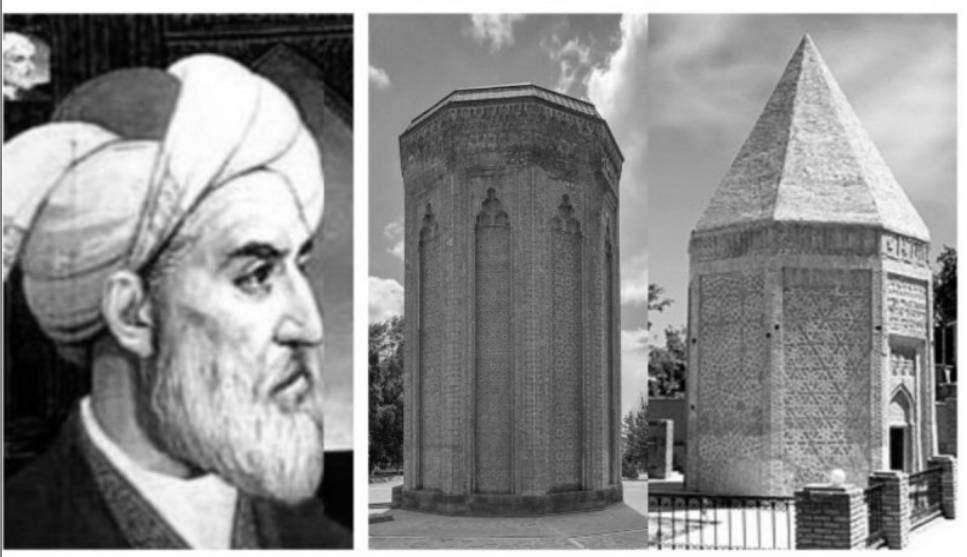
Bakıda bəzi metrostansiyaların divarlarında son vaxtlar ekoloji təmizlik temalı posterlər asılıb. Amma gecikmiş tədbirdir. Mediamız isə pul gəlməyən işə qol qoymur. Sosial reklam deyəndə elə bil televiziya rəhbərlərinin başına daş düşür. Nəinki televiziya, informasiya agentlikəri, portalları, qəzetlər bunun üçün müəyyən qədər səy göstərməlidirlər, amma heç kim etmir. Ərazidəki kommunal xidmət idarələri də məsuliyyət daşıyır. Amma onları o qədər də günahlandırmıram. Çünki gözümlə görmüşəm ki, 4 ədəd zibil qutusu boş ola-ola sakin gəlib əlindəki bağlamalı bir neçə metr aralıdan fırladaraq atıb. Bağlama da açılıb və zibil küçəyə dağılıb. İrad bildirirsən ki, niyə kənara atırsan? Bəs zibil qutuları nə üçündür? Cavabında deyir ki, məndən qabaq da ətrafa atanlar olub.

İndi gəl sən ona başa sal ki, başqasından nümunə götürürsən, elə et ki, yaxşı nümunələri səndən mənimsəsinlər. Çünki sən, övladının yaxşı yaşaması üçün ətraf ərazilərin təmizliyi vacibdir. Təbiəti öldürürük, özümüzü öldürdüyümüzün fərqində olmadan. Okeanları, dənizləri məhv edirik, öz gələcəyimizi məhv etdiyimizin fərqində deyilik.

Abidələrdə yaşanan sənətkar ömrü

Dövlət başçısının Sərəncamına əsasən, Memar Əcəmi Naxçıvanının abidəsi ucaldılacaq

Qədim tarixi dövrü əhatə edən Azərbaycan mədəniyyət və incəsənəti dünya musiqi inciləri sırasında öz layiqli qiymətini almış, hər zaman böyük maraq hissi ilə qarşılanmışdır. Mədəniyyət və incəsənətimizin nailiyyətləri bu sənəti yaşadan və təbliğ edən böyük korifey sənətkarların əməyi, fitri istedadı nəticəsində əldə olunmuşdur. Sənət tariximizə diqqət yetirdikdə, görürük ki, bu yoldan keçən və həyatını sırf milli mədəniyyət və incəsənətin inkişafına həsr edən kifayət qədər sənətkarlar vardır. Onların yaradıcılıq nümunəsi zaman-zaman yaşanaraq bu günə qədər gəlib çatmış, müasir dövrümüzdə də layiqli bir şəkildə təqdim olunur.

Klassik ənənələri yaşadan və onu inkişaf etdirən sənətkarlar dövlət tərəfindən qiymətləndirilərək, əməyinə böyük qiymət verilir, onların yubiley tədbirləri dövlət səviyyəsində qeyd olunur. Bu baxımdan, ölkə Prezidenti İlham Əliyev ardıcıl olaraq Azərbaycan mədəniyyətinin və sənətinin inkişafı ilə bağlı imzaladığı sərəncamlar diqqət mərkəzindədir. Sənət xadimlərinin mükafatlandırılması, orden və medallarla təltif olunması, mədəniyyət ocaqlarının müasir standartlara uyğun olaraq bərpa olunması, muzey, kitabxana işinin təkmilləşdirilməsi, eləcə də, kino sənətinin inkişafı ilə bağlı verilən sərəncamlar, məhz Azərbaycan mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi yönündə atılan addımlardır. "Memar Əcəmi Naxçıvanının abidəsinin ucaldılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı böyük sənətkara dövlət tərəfindən göstərilən diqqətin bir təzahürüdür. Sərəncama əsasən, orta əsrlər Azərbaycan memarlığının inkişafında müstəsna yeri olan qüdrətli sənətkar Əcəmi Naxçıvanının xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məqsədilə Naxçıvan şəhərində görkəmli memar Əcəmi Naxçıvanının abidəsi ucaldılacaqdır. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi ilə birlikdə Əcəmi Naxçıvanının abidəsinin ucaldılması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin edəcəkdir.

MEMARLIQ İNCİLƏRİNİN MÜƏLLİFİ

Bildiyimiz kimi, XI və XII əsrlər Azərbaycan intibahının çiçəklənmə dövrüdür. Şəhərlər böyüyür, saraylar, məscidlər, müdafiə və xatirə tikililəri qurulur. Sənətlər, elm, incəsənət və poeziya inkişaf edir. Bu dövrdə bir sıra dahi şəxsiyyətlər yaşayıb-yaratmışlar: Qətran Təbrizi, Bəhmənyar Əl-Azərbaycani, Xətib Təbrizi, Nizami Gəncəvi, Xaqani Şirvani, Ömər Kafiəddin, Əbülülə Gəncəvi, Məhsəti Gəncəvi və başqaları. Yalnız Şərqdə deyil, əksər qismi həm də Qərbi dünyasında yaxşı tanınan bu kəhəkşanın ulduzları arasında ən çox işıq saçanlarından biri də Əcəmi Naxçıvanidir. O, orta əsrlər Azərbaycanının dahi memarı kimi şöhrət qazanmışdır. Mənbələrdə göstərilir ki, tanınmış sənətsünaslardan Ə.V.Salamzadə onun haqqında yazır: "Yaxın Şərqi bir çox memarlarının yaradıcılığına onun təsirini izləmək çətin deyil. Onun yaratdığı nadir arxitektura əsərləri əsrlər keçməsinə baxmayaraq, böyük estetik həzz mənbəyi kimi sənətkarın yaradıcı düşüncəsinin gücünü əks etdirir. Bu əsərlər sübut edir ki, Əcəminin ölməz irsi haqlı olaraq, memarlıq sənətinin əbədi nümunələrindən sayılır. Yenidən doğulmuş bu sənət abidələri belə bir fikrə gəlməyə əsas verir ki, Əcəmi Naxçıvani öz dövründə tayı-bərabəri olmamış sənətkarlardandır. Təsədüfi deyil ki, XIII əsr mənbələri onun "şeyxül-mühəndisin" (mühəndislər başçısı) rütbəsi daşıdığından xəbər verir. Hələ Qərbi dünyasında arxitektura sənəti anonim səciyyə daşıyan bir dövrdə Əcəmi bir çox memarlıq incilərinin müəllifi kimi bizim qarşımızda parlaq və

təkrar olunmaz yaradıcı simaya malik böyük sənətkar, bədii və mühəndis təfəkkürünün nəhəngi kimi canlanır."

Əcəmi öz ömrünü İraq Sultanlığında Azərbaycan Atabəylər dövlətinin ərazisində yaşamışdır. Bu dövlətin mərkəz şəhərlərindən biri də Naxçıvan idi. Atabəylər dövləti böyük atabəy Şəmsəddin Eldənizin dövründə yaranmış, onun oğlu Məhəmməd Cahan Pəhləvanın dövründə çiçəklənmişdi.

Tarix öz qoynunda Əcəminin həyatı haqda onun ölməz əsərlərindən başqa heç nə saxlamayıb. Görünür, dahi memar bunu qabaqcadan gördüyündən öz şah əsərinin - İl-Dənizin xanımı Məhmünə Xatun türbəsi üzərində belə yazmışdı: "Biz gedəriyik. Dünya əbədi qalandır. Biz gedəcəyik, dünya qalacaq. Biz ölərik-bu, bizdən xatirə qalar. İlahi, bəd nəzərdən uzaq elə." Müsəlman şərqində yalnız bir neçə memarlıq ansamblı məşhurdur. Bunların içərisində Səmərqəndin, İsfahanın memarlıq ansamblarını, eləcə də Tac-Mahalı göstərmək olar. Güman ki, həmin ansambların yaranmasından çox-çox qabaqlar dünyanın ən qədim şəhərlərindən olan Naxçıvanda orta əsrlərin dahi memarı Əcəmi Naxçıvanının layihəsi əsasında möhtəşəmlikdə bunlardan heç də geri qalmayan arxitektura kompleksi tikilmişdir. Nəhəng bir ərazidə İl-Dənizlərin Sarayı, Cümə məscidi, Xatirə abidələri, çox güman ki, mədrəsə, karvansara və digər hökumət tikililəri qurulmuşdu.

MÖMÜNƏ XATUN TÜRBƏSİ

Yazılı mənbələr göstərir ki, Əcəmi dövründə Naxçıvanda 250 min nəfər əhali yaşayırdı. Ehtimal olunur ki, Əcəmi Naxçıvanının layihəsi əsasında möhtəşəm arxitektura kompleksi ucaldılmışdır. Nəhəng bir ərazidə Eldənizlərin sarayı, Cümə məscidi, xatirə abidələri, mədrəsə, karvansara və digər hökumət tikililəri də inşa edilmişdir. Həmin tikililərdən dövrümüzə yalnız iki məqbərə gəlib çıtsa da, Naxçıvanda saray ansamblının mövcudluğu XIII əsrdə anonim bir müəllif tərəfindən farsca yazılmış "Əcaib əd-dünya" adlı əsərdə də müəyyən dərəcədə təsdiq edilir.

Azərbaycanda daha gözəl və daha möhtəşəm bir məqbərə isə Mömünə Xatunun şərəfinə salınmış və xalq arasında Atabəy Gümbəzi kimi məşhur olan xatirə abidəsidir. Əcəminin xatırladığımız tikililərinin ümumi kompleksinə nəhəng bir Cümə məscidi də daxildir. Bu məscidin təsviri fransız səyyahları Tavernye və Delafuanın qeydlərindəki şəkillərdə verilmişdir. XIX əsrin ortalarında V. Engelqart "Qafqaz" qəzetində bu məscid haqda yazırdı: "Bunonulmuş daşlardan tikilmiş və tağları olan nəhəng bir bina. İçəridə hələ də gözəl relyefli oymaların izləri qalmaqdadır. Məscidin bir hissəsi artıq dağılıb, o biri hissəsi isə dağılmaq üzredir. Məsciddən 50 sajen aralıda hündürlüyü 20 sajenə çatan qoşa minarəli darvaza yerləşir. Darvaza da həmin kompleksə daxildir. Əvvəllər məscidlə darvazanın arasındakı yerdə müxtəlif tikililər olub, ancaq indi bunlar yoxdur və adama elə gəlir ki, darvaza bir qədər yaxındakı tənha qalaya aiddir."

Maraqlıdır ki, zaman keçdikcə Əcəminin ustalığı ilə bərabər, cəmiyyətdə tutduğu mövqe də artır. Bunu məlum abidələrdə onun adının yazılış forması da aydın köstərir. Yusif ibn Küseyrin məqbərəsində bu yazı o qədər namünasib şəkildədir ki, ilk tədqiqatçılar hətta bunu körə də bilməmişlər. Üstündən 20 il keçdikdən sonra Möminə xatun məqbərəsində isə həmin yazı girişin üzərində və diqqəti cəlb edən bir tərzdə həkk olunmuşdur. Növbəti yazı isə monumental piştağın üzərindədir.

Memar Əcəminin yaradıcılığı əsrlərboyu Azərbaycanın və digər ölkələrin bir çox memarları üçün ilham mənbəyi olmuşdur. Hətta Əcəmidən 300 il sonra yaşamış böyük türk memarı Sinanın əsərlərində də dahi ustadın təsiri hiss olunur.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

“BƏƏ ilə iqtisadi əməkdaşlıq Azərbaycana yeni maliyyə resursları cəlb edir”

"Azərbaycan və BƏƏ arasında İqtisadiyyat Nazirliyi, digər dövlət qurumları və böyük holding şirkətləri ilə imzalanmış sənədlərin rolu və əhəmiyyəti bir neçə istiqamətdə özünü göstərir. Xüsusilə Azərbaycan İnvestisiya Holdingi ilə "Abu Dabi" İnkişaf Holding Şirkəti arasında imzalanmış "Birgə sərmayə çərçivə razılaşması" xüsusi diqqətə layiqdir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında iqtisadçı ekspert Samir Heydərov deyib. Samir Heydərov sözlərinə belə davam edib: "Bununla yanaşı, Azərbaycan Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə BƏƏ-nin İnvestisiya Nazirliyi arasında data mərkəzləri layihələrində investisiya əməkdaşlığına dair memorandumun imzalanması da mühüm addımdır. Bu tip sənədlər ölkələr arasında iqtisadi əlaqələrin möhkəmlənməsinə və qarşılıqlı əməkdaşlığın yeni mərhələyə yüksəlməsinə xidmət edir.

nologiya transferi, kadr hazırlığı və peşəkar bacarıqların artırılması istiqamətində ciddi fayda verir.

BƏƏ kimi güclü maliyyə imkanlarına sahib ölkələrlə iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşməsi Azərbaycana yeni maliyyə resurslarının cəlb edilməsini təmin edir, müxtəlif sektorlar üçün maliyyə mənbələrinin şaxələndirilməsinə imkan yaradır. Bu, dövlət müəssisələrində infrastrukturun və xidmət sahələrinin inkişafına, keyfiyyətin yüksəldilməsinə və innovasiyaların tətbiqinə şərait yaradır. Həmçinin, bu cür razılaşmalar dövlətlərarası iqtisadi münasibətlərin daha yüksək səviyyəyə çatmasının göstəricisi kimi çıxış edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, belə əməkdaşlıqlar xarici investorların Azərbaycana baxışını yaxşılaşdırır, ölkənin hüquqi və institusional mühitində sabitlik və şəffaflıq mesajı verir. İkitərəfli ticarət, startap layihələri və özəl sektor əməkdaşlığı üçün də yeni imkanlar açılır. Azərbaycan uzun müddətdir ki, iqtisadiyyatını diversifikasiya edərək

qeyri-neft-qaz sektorunu inkişaf etdirməyə çalışır. Data mərkəzləri, rəqəmsal infrastruktur və texnoloji xidmətlər də bu istiqamətdə prioritet sahələr sırasındadır.

Məlumatla görə, "Abu Dabi" İnkişaf Holdingi ilə Azərbaycan İnvestisiya Holdingi arasında 1 milyard dollarlıq sərmayə platformasının yaradılması barədə razılıq əldə olunub və hər iki tərəf bərabər kapital qoyuluşu həyata keçirəcək. Yüksək səviyyəli görüşlər çərçivəsində rəqəmsal infrastruktur, enerji və bərpa olunan enerji zonaları, kənd təsərrüfatı, texnologiya, səhiyyə və təhsil kimi sahələr əməkdaşlığın əsas prioritet istiqamətləri kimi müəyyən edilib. Bu layihələr texniki və inzibati sahələrdə yerli əmək qüvvəsinə tələbatı artıracaq, yeni bacarıqların mənimsənilməsinə və işçi qüvvəsinin ixtisaslaşmasına şərait yaradacaq. Nəticə etibarilə, Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün yeni imkanların açılmasına və davamlı inkişafın təmin olunmasına mühüm töhfə veriləcək".

Günel

“Terrorizmin təzahür formaları daha da aqressivləşir”

“Dünyada terrorçuluğa qarşı mübarizə bu gün ən aktual çağırışlardan biridir. Artan narahatçılıqlar ondan qaynaqlanır ki, terrorçuluğun coğrafiyası getdikcə genişlənir, onun təzahür formaları isə daha da aqressivləşir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Tarix İnstitutunun əməkdaşı Faiq İsmayilov deyib.

O bildirib ki, bir çox hallarda görürük ki, ayrı-ayrı siyasi dairələr, hətta bəzi dövlətlər belə terrorizmi bu və ya digər formada dəstəkləyirlər: “Bunun nəticələri isə çox acınacaqlıdır. Əksər hallarda belə bədniyyətli əməllərin qurbanı sadəcə insanlar olur. Azərbaycanın terrorçuluğa qarşı mübarizə fəaliyyəti sistemli xarakter daşıyır. Aparılan ardıcıl mübarizə həm cəmiyyətimizin iradə-

sine, həm də dövlətin güclü siyasi mövqeyinə əsaslanır. Ölkəmiz bu sahədə global çağırışlara fəal töhfə verir. ABŞ-da baş vermiş 11 sentyabr 2001-ci il terror aktından sonra Azərbaycan beynəlxalq antiterror koalisiyasının fəal üzvlərindən birinə çevrildi. Bu istiqamətdə beynəlxalq çağırışlara cavab olaraq Azərbaycan öz hava məkanını və

hava limanlarını koalisiyanın istifadəsinə açdı.

Azərbaycanın sistemli mübarizəyə sövq edən əsas amillərdən biri də odur ki, ölkəmiz terrorizmdən əziyyət çəkən dövlətlər sırasındadır. Ermənistanın bilavasitə təşəbbüsü, təşkilatçılığı və iştirakı ilə Azərbaycanda törədilmiş minlərlə insan itki-

si ilə nəticələnmiş terror aktlarına dair kifayət qədər əsaslı sübutlar mövcuddur. 1980-ci illərin sonlarından etibarən Ermənistan Azərbaycanın ərazilərinə iddialar irəli sürmüş, ölkəmizin ərazi bütövlüyünə qarşı güc tətbiq etmiş və dəfələrlə terror aktları törətmişdir. Təəssüf ki, bu terror aktlarının təşəbbüskarlarının və iştirakçılarının bir çoxu hələ də azadlıqdadır və məsuliyyətə cəlb olunmayıblar.

Mürəkkəb geosiyasi məkanda yerləşməsinə baxmayaraq, uğurlu dövlət siyasəti nəticəsində ölkəmizdə bərqərar olmuş sabitlik və əmin-amanlıq, eləcə də terrorçuluğa qarşı həyata keçirilən qətiyyətli tədbirlər Azərbaycanı beynəlxalq arenada həm investisiya, həm də turizm üçün cəlbedici ölkəyə çevirmişdir. Prezident İlham Əliyevin də dedi ki, Azərbaycan bu gün “təhlükəsizlik adası” imicini qazanmışdır”.

G. Fərzəliyeva

Elektrik avtomobillərinə tətbiq edilən güzəştlər ləğv olunsa nələr dəyişəcək?

Azərbaycanda elektrik və hibrid avtomobillərinin idxalına tətbiq olunan güzəştlərin müddəti 2026-cı ilin yanvarın 1-dək nəzərdə tutulub. Hələlik bu müddətin uzadılıb-uzadılmayacağı məlum deyil. Ekspertlər hesab edirlər ki, elektrikli avtomobillərin inkişafı davam edəcək, amma sual yaranır - güzəştlər bitdikdən sonra bazarda nələr dəyişəcək? Hibrid və elektrik avtomobillərinə tətbiq edilən güzəştlər ləğv olunsaydı, bu, onların satış qiymətinə necə təsir edəcək? İkinci əl avtomobillər kəskin bahalaşacaqmı?

Məsələ ilə bağlı iqtisadçı Asif

İQTİSADÇI AÇIQLADI

oluna bilər: "Bu, həm yerli bazarda, həm də idxal prosesində ciddi təsirlərə səbəb olacaq. Bahalaşma yalnız avtomobillərin qiymətlərinə deyil, eyni zamanda onların saxlanma və texniki xidmət xərclərinə də təsir göstərə bilər ki, bu da əhalinin avtomobil alışı ilə bağlı qərarlarını dəyişməyə vadar edəcək.

Hazırda əhalinin hibrid avtomobillərə olan marağı durmadan artır. Bu marağın artmasının bir neçə əsas səbəbi var. İlk növbədə, yanacaq xərclərinin azalması hibrid avtomobillərin əsas üstünlüklərindən biridir. Ətraf mühitə daha az zərər vurmaları və yanacaq səmərəliliyinin yüksək olması insanları bu avtomobillərə

üstünlük verməyə sövq edir. Digər mühüm səbəb isə dövlət tərəfindən bu tip avtomobillərə tətbiq edilən vergi və rüsum güzəştləridir. Bu güzəştlər həm idxal zamanı, həm də ilkin qeydiyyat mərhələsində hibrid avtomobilləri digər modellərlə müqayisədə daha sərfəli edir.

Hibrid avtomobillərin ölkəyə idxalına və satışına başlandıqdan sonra ikinci əl avtomobil bazarında da müəyyən dinamika müşahidə olunub. Belə ki, daha çox insanın yeni hibrid avtomobillərə yönəlməsi, ikinci əl avtomobillərin qiymətlərində nisbətən azalmaya səbəb olub. Bu isə bazarda rəqabəti artırıb və alıcılar üçün daha geniş seçim imkanı yaradıb.

Düşünürəm ki, hazırkı qərar avtomobil bazarında müəyyən dəyişikliklərə səbəb olacaq və bir çox insanı alternativ variantlara, o cümlədən elektrik və digər çevrə dostu nəqliyyat vasitələrinə yönəldəcək. Bununla belə, hesab edirəm ki, məsələnin sosial-iqtisadi tərəfləri nəzərə alınaraq, yaxın zamanda aidiyyəti qurumlar tərəfindən mövcud güzəştlərə yenidən baxılması gündəmə gələ bilər. Bu da həm bazarın sabilliyini qorumaq, həm də vətəndaşların avtomobil əldə etmə imkanlarını məhdudlaşdırmaq baxımından vacibdir".

Arzu Qurbanlı

İbrahimov SİA-ya açıqlamasında bildirib ki, 2026-cı ilin yanvar ayında sözügedən qərara hər hansı əlavə və ya dəyişiklik edilməzsə, o cümlədən güzəştlər tətbiq olunmazsa, avtomobil bazarında təqribən 40%-ə qədər bahalaşma müşahidə

“Orta təbəqənin mövcudluğu sabitliyin əsas şərtidir”

“Əgər tarixə nəzər salsaq, görərik ki, oxuduqlarımızdan və bildiklərimizdən məlum olur: bütün dövrlərdə cəmiyyətdə sosial təbəqələşmə mövcud olub. Tarixi formasiyalari təhlil etsək, aydın olar ki, hər bir dövrdə bu proses davam edib. Bunun əsas səbəbi insanın sosial varlıq olmasıdır. Təbii ki, insanlar yaşadıqları cəmiyyətdə müəyyən təbəqələrə bölünüblər. Hətta qədim zamanlardan tayfalar və qəbilələr formasında insanlar bir-birindən sosial baxımdan fərqləniblər”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında “Yeni Həyat” Humanitar və Sosial Dayaq İctimai Birliyinin sədri Nailə İsmaylova deyib.

Onun sözlərinə görə, formasiyalar dəyişdikcə təbəqələşmə də yalnız formasını və adını dəyişib: “Bu gün sosial təbəqələri aşağı, orta və yuxarı təbəqə kimi adlandırırıq. Müasir dövrdə isə əsas hissəni təşkil edən orta təbəqə, təəssüf ki, ya çox zəifdir, ya da ümumiyyətlə mövcud deyil. Halbuki orta təbəqənin olması cəmiyyətdə balansı qoruyur və sosial sabitlik yaradır. Çünki hər kəs varlı ola bilməz, amma hər kəs də yoxsul olmamalıdır. İnsanlarda müəyyən ego hissi

mövcuddur: kimisi özünü digərlərinə üstün sayır, kimisi isə imkanlarına görə daha aşağı statusda olur. İstəmirik ki, aşağı təbəqə mövcud olsun, amma bu, bizim iradəmizdən asılı olmayan reallıqdır. İnsanlar bacarıqlarına, biliklərinə və dünya görüşünə uyğun olaraq həyatlarını formalaşdırır, müəyyən sosial status qazanırlar.

Məsələn, orta məktəbdə oxuyan uşaqlara nəzər salsaq, görərik ki, 30 nəfərlik sinifdə on nəfər çox yaxşı oxuyur, on nəfər orta səviyyədə, digər on nəfər isə ümumiyyətlə dərse maraq göstərmir. Bu da göstərir ki, fərqlilik insanın özündən qaynaqlanır. Sosial təbəqələşmə cəmiyyətin inkişaf prosesi ilə sıx bağlıdır və tarixi formasiyalardan irəli gəlir. Mən düşünürəm ki, orta təbəqənin mövcudluğu sosial sabitliyin əsas şərtidir. Əlbəttə, istəyirik ki, cəmiyyətimizdə hamı savadlı, bacarıqlı və faydalı olsun. Amma insanlar müxtəlif xarakterə, müxtəlif düşüncəyə malikdir. Ona görə də bu prosesi tamamilə dəyişmək mümkün deyil. İnsanlar öz həyatlarını qurarkən və özlərini təqdim edərkən elə davranmalıdırlar ki, cəmiyyət onlara dəyər versin. Bu halda həm maddi, həm də mənəvi baxımdan uğur qazanmaq mümkündür. İnsan özünə sual verə bilər: niyə bu gündəyəm, nəyi dəyişə bilərəm? Çünki bu, onun şəxsi inkişafı ilə bağlı məsələdir.

Təkcə təhsil deyil, bacarıq da önəmlidir. Dövlət də əlindən gələni edir. Son illərdə sosial sahədə aparılan islahatlar insanların rifah halının yüksəldilməsinə yönəlib. Amma biz vətəndaş olaraq dövlətin dəstəyindən düzgün istifadə etməli, həm ailəmizə, həm də cəmiyyətə faydalı olmalıyıq”.

Günə Fərzəliyeva

Gəl, payızım-ZƏFƏR payızım, gəl!..

Metanət Məmmədova

Xoş gəlişən, gəl, payızım. Səni təntənəsiz, təmtəraqsız qarşılamaqmi olar? Ey fəsillər fəslisi, mövsümlərin şahı, Zəfər payızım, gəl! Gəl ki, Zəfərimizin beş ilini bayram edək. Gəl ki, səni minlərimizə laylay edək. Gəl, payızım-Zəfərim. Digər mövsümlərlə çox da sevilməyən, lakin 2020-dən hər kəsin sevimlisi fəslim, gəl. Sən əvvəllər insanların sevmədiyi xəzan çağ, bağ-bağcanın solan anı, yaşıl rəngin qənimiydin. Dünənədək ağacların xanı olan yarpaqları xəzəl edib küləklərin ətəyində küçələrdə, dalanlarda o divara, bu divara çırpın idin. Yağışınla, çiskininlə, qara-bozlu buludunla ürəklərə ələm idin. Küçələrdə, bağçalarda islatdığı xəzəlinlə insanların rahatlığın pozan idin-bəddualar fəslisi idin. Xəzəlini neçə həftələr toplayıb, ta bezikib ağacların solğunlaşmış yarpaqlarını çırpıb yığan, səndən biryolluq qurtarmaq istəyənlərin dillərində qarğış idin...

Az insandı, sənin rənglərində təbiətin hüsnün görən. O min rəngli yarpağında yaşılın hicranın görən. Çox az insandı, xəzəlinin nəğməsini dinləmək üçün saatlarla səninlə olan, küçə, dalan, xiyabanları dolanan. Səndən ilham alıb şair, rəssam, bəstəkar olan. Çox az insandı...

Deyirlər, Allah hər kəsi eyni yaradıb, onlara hər şeyi eyni verib, amma nədənsə biz insanlar bunu anlamaq istəmirik. Daha doğrusu anlamağa çalışırıq ki, mənə olan səndə bir başqa şəkildədir. Bax, götürək elə səni. Beş il bundan əvvələdək təkcə təbiətin sonu - yaşıl rəngli övladını qoynundan alan, növrəğini pozan idin. Amma əslində sən həm də o yaşla zamanla veriləcək yeni bir həyat idin. Bilindimi qədər-qiyətin? Yox. Yaz bir yandan, yay bir yandan, insanlar da bir yandan tənə etmədilərmi sənə? Üşüdükcə, küləkləri əsdirərkən, qış xəbərin gətirdikcə, sevilməyən fəsil oldun. Bəlkə də acıdı ulu Yaradan, pozdu bərabərliyi aranızda. Səni elə bir zirvəyə qaldırdı ki, fəsillərin şahı, ta bu dünya durduqca zirvələrdən boylanan oldun...

Gəl payızım-Zəfərim, payızım-yazım, gəl! Gəl, beş il əvvəldən, indi səni milyonlarla sevilərə özündən danış. Otuz illik Qarabağın hicranını vüsal edən o qırx dörd gününün hər anın danış. Gəl, payızım-Zəfər fəslim, Ali Baş Komandanımızın əmrindən, ərənlərin Vətənimin harayına verdikləri haydan danış... İgidlərin başının altına yastıq olan, bir zamanlar sevilməyən xəzəldən, sənintək heç bir fəslin görmədiyi qandan danış. Torpağımdan, əzəl yurdlarımdan danış. Suqovuşana qovuşmaqdan, Şuşadakı əlbəyaxa döyüşlərdən, göz yaşını otuz il sularına qarışdıran Arazın Xudafərin vüsəlindən, Məhəmməd Füzulinin adını daşıyan o diyardan, Ağdam, Laçın, Kəlbəcərdən-o ellərin hamısından, məşhur Qarabağ atlarından, düz otuz il boynubükük xaribülbuldən danış. Düşməni doğma yurdumuzdan qovan, acgözlüyə divan tutan, gəncliyini torpağına qurban verən, anaları qara yaylıq, ataları belibükük, balaları yetim edən, qız-gəlinin gözlərini əbədi bir yola dikən minlərimdən danış...

Sonsuz idin, ana oldun, beş il öncə, payızım. Minlərimin anası payız, gəl, onlardan danış. Qoynunda laylay deyib torpağa tapşırдыңın igid, ərlərimdən danış. Ağlamadın, yağış yağar, əsgərim islanar, xəstə olar, dedin. Yer islanar, palçıq olar, namus, qeyrət, ar davası yarımçıq qalar, dedin. Göz yaşını içinə axdı, ürəyini sızladı, payızım. Sən nə qədər güclüymüşsən... İlahi, tək bir ana gör neçə min oğul verdi qırx dörd gündə torpağa. Bu xəbəri minlərimin uzaqdakı anasına da sən verdin. Hər xəbəri verəndə də nələr çekdin...

Dağ payızım, dağlı payızım, həm də ki, vüqarlı payızım, gəl, xoş gəlişən bu ellərə. Qurban sənin əsgər ayağı dəyən, yastıq, yorğan xəzəlinə, igid nəfəsi qarışan nəfəsinə, ərənlərin səninlə son görüşünə. Şəhidinə şahid fəsil, qurban səndə axan qanlara, bağrına çəkilən dağlara, köksündəki yaralara. Qurban sənin otuz ilin həsrətini qırx dörd gündə yox etdiyin ana. Yurd hicranlı qaçqın, köçkün, didərginə açdığı qucağa, kilidli qapılardan qopardığı qırıllara... Qarabağa gətirdiyin bahara. O bahar ki, otuz ildə didərgin Qarabağdan. Payızıydın, payızında bahar oldun, yaz günəşi kimi doğdun. Minlərlə anadan balasını alsan da, Qarabağı sən qaytardın doğma ana qucağına.

“Oğullar Vətənə qurban doğulur. Qoy olsunlar qurban, ta ki torpaq var olsun, yad ellərdə qalmasın” dedin. İgidimizi aldın, əvəzində namus, iffət, izzətimiz olan torpağı geri verdin. 44 gündə dünyanı bizimlə birgə heyran etdin. Ölkələr rəhbərimiz ətrafında birliyimizin demir yumruq olub düşməni başına endirildiyindən, bu yumruğun otuz ilin sükutunu paramparça etdiyindən danışdılar. Haqqına susduqları haqsızlıq üsyan eyləyib Qarabağı seyrini çözdü. Biz Zəfər qazandıq. Səninlə birgə qalib olduq, payızım. Sən sadəcə payızıydın, Zəfər payızı oldun. Fəsillərin şahı oldun. Həm kədərimiz, həm qürurumuz oldun. Elə o üzəndə övladlarını səndə itirən bu Vətənin anaları deyir ki:

**Şalımı al bağlaram,
Qara yox, al bağlaram.
Qarabağda minlərimi
Mən qürurdan ağlaram.**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 2020-ci ildə 44 gün davam edən Vətən müharibəsindəki tarixi qələbədən dərhal sonra Ermənistan tərəfindən vandallığa məruz qalan ərazilərimizdə bərpa və yenidənqurma işləri başladı. Dağıdılmış kəndlərin və şəhərlərin yerində qısa müddətdə "ağıllı kənd"lərin təməli qoyuldu.

Əzəli sakinlərimiz doğma torpaqlarına qayıdırlar və Böyük Qayıdış davam etməkdədir. Zəfər qazanmağımızdan 5 ilə yaxın bir müddət keçsə də görülən işlərin miqyası genişdir. Sürətlə aparılan işlər və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bu ərazilərə mütəmadi olaraq səfər etməsi, eləcə də imzaladığı sərəncamlar, verdiyi tapşırıq və qərarlar Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun sürətlə və keyfiyyətli yenidən qurulmasında özünü göstərir. Birinci mərhələdə daha çox infrastruktur layihələri icra olunub. "Onların əsas hissəsini demək olar ki, bitirmişik, bütün Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dairəvi elektrik şəbəkə ilə artıq təmin edilib", - deyərək Azərbaycan Prezidenti çıxışlarının birində bildirib: "Azərbaycanın ənənəvi elektrik təsərrüfatına da qoşulub. Burada artıq 280 meqavat gücündə su elek-

trik stansiyaları enerji istehsal edir və bu enerji Qarabağdan Azərbaycanın digər bölgələrinə gedir. Artıq keçmiş köçkünlərin yaşadıqları yaşayış məntəqələrinin sayı 18-ə çatıb. Xankəndidə Qarabağ Universitetində 1500 tələbə oxuyur, 300 müəllim onlara dərs deyir. Yəni, bütün bunlar bilirsiniz, necə deyim, bizə bir möcüzə kimi gəlir, o cümlədən mənə. Halbuki yeni, sirr deyil ki, bütün bu qərarların verilməsində mənim iştirakım olub. Amma qısa müddət ərzində bu qədər böyük işin görülməsi bu gün bir daha göstərir ki, bizim nə qədər istedadlı xalqımız var".

Azərbaycanın iqtisadi gücü işğaldan azad olunan ərazilərdə yeni həyatın başlanmasına imkan verir. Dayanıqlı sülhə, tərəq-qiyyə əsaslanan Azərbaycan Vətən müharibəsindən ötən müddətdə azad olunmuş ərazilərin minalardan və partlamamış hərbi sur-

Ağdərə rayonunun Həsənriz kəndinə növbəti köç

satdan təmizlənməsi, müasir yaşayış, istehsal və xidmət infrastrukturunun qurulması istiqamətində kifayət qədər layihələri həyata keçirib. Eləcə də nəqliyyat-kommunikasiya xətlərinin bərpası, xüsusilə Zəngəzur dəhlizinin açılması istiqamətində mühüm işlər görülüb. İşğaldan azad olunan ərazilərimiz kimi, Ağdərə də yeni dövrünü - abadlıq-quruculuq dövrünü yaşayır. Ağdərə rayonunun Həsənriz kəndinə növbəti köç prosesi gerçəkləşib. Qeyd edək ki, Həsənriz kəndi İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrinə əsasən, Rusiya sülhməramlı kontingentinin nəzarətində idi. 2023-cü il sentyabrın 20-də Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi antiterror əməliyyatı nəticəsində Həsənriz kəndi Azərbaycanın nəzarətinə qayıtmışdır. 5 dekabr 2023-cü ildə kənd Ağdərə rayonunun tərkibinə daxil edilib. Həsənriz kəndində təxminən 500-cü ildə tikilmiş Alban məbədi yerləşir.

29 AİLƏ OLMAQLA, 115 NƏFƏR KEÇMİŞ MƏCBURİ KÖÇKÜN DOĞMA YURDUNA QOVUŞDU

2025-ci il martın 3-də Ağdərə rayonunun Həsənriz kəndinə ilk köç karvanı çərçivəsində 25 ailədən ibarət, ümumilikdə 91 nəfərlik birinci sakin qrupu köçürülmüşdür. İlk mərhələdə kəndə köçənlər Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində müvəqqəti olaraq yataqxanalarda, sanatoriyalarda və inzibati binalarda məskunlaşmış keçmiş məcburi köçkün ailələri olmuşdur. 2025-ci il martın 6-da Həsənriz kəndinə daha 75 nəfərdən ibarət 25 ailə köçürülmüşdür. Onlar kənddə yeni inşa edilmiş fərdi yaşayış evlərinə yerləşdirilmişlər. İşğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı çərçivəsində Ağdərə rayonunun Həsənriz kəndinə bir müddətdir mərhələli şəkildə köç davam edir. Tərtər rayonundan yola salınan növbəti köç karvanı Ağdərə rayonunun Həsənriz kəndinə çatıb.

Ağdərə rayonunun Həsənriz kəndində 29 ailə olmaqla, 115 nəfər keçmiş məcburi köçkün doğma yurduna qovuşub. Köç karvanı respublikanın müxtəlif ərazilərində yataqxana, sanatoriya və inzibati binalarda müvəqqəti məskunlaşmış ailələrdən ibarət olub.

Qeyd edək ki, Ağdərə rayonunun Suqovuşan kəndində də yeni həyat başlanıb. Vurğulamaq yerinə düşər ki, kəndə köçlə bağlı ümumilikdə 180 ailə (591 nəfər) siyahıya alınıb. 2,3 hektar sahədə yaradılan kompleks 5 mərtəbəli olmaqla 5 yaşayış

binasından ibarətdir. Bu binalarda ümumilikdə bir, iki, üç və dördotaqlı 190 mənzil var.

Kənddə yararsız vəziyyətdə olan 144 şagird yerlik tam orta məktəbin binasında da əsaslı təmir işləri aparılıb. Bundan əlavə, ümumi gücü 7,8 meqavat olan "Suqovuşan-1" və "Suqovuşan-2" Kiçik Su Elektrik stansiyaları yenidənqurmadan sonra istifadəyə verilib. Suqovuşanda "istirahət kompleksi layihəsi" icra olunub. Ərazisi 6 hektar olan kompleksdəki 16 kottec və 2 mərtəbəli hotel binasında əsaslı təmir işləri aparılıb. "Burada yaşamaq üçün bütün şərait var. Evlər çox gözəl, geniş, işıqlı evlərdir. Təbiət də təbii olaraq bu bölgəyə əlavə dəyər verir. Gözəl su anbarının yanında yaşamaq, əlbəttə ki, adamın zövqünü oxşayır. Ona görə burada yaxşı, rahat yaşamaq, işləmək üçün bütün imkanlar var və şadam ki, artıq

lərdə qanunsuz silahlı birləşmələr, Ermənistan ordusunun şəxsi heyəti yerləşmişdi".

Xatırladaq ki, Azərbaycan Ordusu anti-terror tədbirlərinin qarşısını alaraq tariximizə uğurlar həkk etdi. Cəmi 23 saat 43 dəqiqə ərzində keçirilən əməliyyatın əsas məqsədi Qarabağda qanunsuz yerləşdirilmiş erməni silahlı qüvvələrinin zərərsizləşdirilməsi, onların hərbi obyektlərinin məhv edilməsi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tam təmin olunması idi. Əməliyyat zamanı Azərbaycan Ordusu müasir hərbi texnika və yüksək dəqiqlik vasitələrindən istifadə edərək strateji mövqelərdə yerləşdirilmiş qanunsuz erməni silahlı qüvvələrini sıradan çıxardı. Beləliklə, Ağdərə, Xoçavənd, Xocalı və Xankəndidən separatçıların qovulması ilə ölkəmizin suverenliyi və ərazi bütövlüyü tam bərpa olundu. Tədbir zamanı şanlı

Prezident İlham Əliyev: "Keçmiş köçkünlərin yaşadıqları yaşayış məntəqələrinin sayı 18-ə çatıb"

Suqovuşan kəndində də keçmiş köçkünlər yerləşirlər", - deyərək Prezident çıxışlarının birində bildirib.

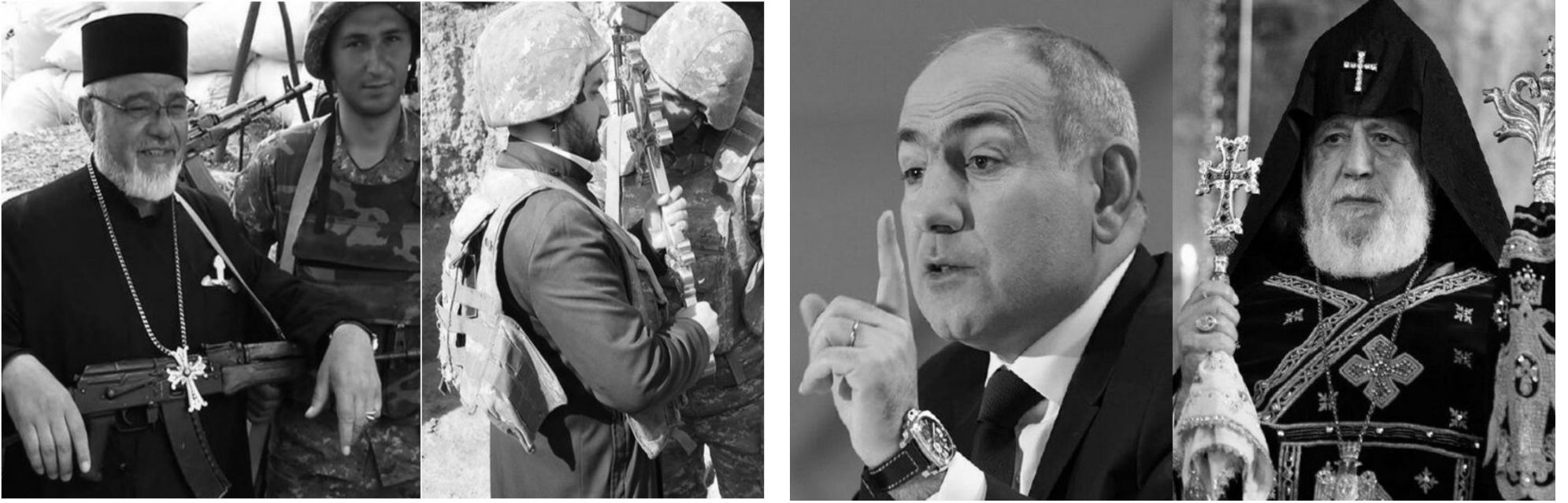
"SUQOVUŞAN KƏNDİ BİRİNCİ KƏND İDİ Kİ, İŞĞALÇILARDAN AZAD EDİLDİ"

Suqovuşan İkinci Qarabağ müharibəsinin ilk həftəsində işğalçılardan azad edilib. Suqovuşan Azərbaycan Ordusu üçün çox böyük strateji əhəmiyyətə malik ərazilərdən idi. Suqovuşanın azad edilməsi ilə mühüm əhəmiyyətə malik təminat yolları Azərbaycanın nəzarətinə keçdi. Bu döyüşlərdə Ermənistan ordusu xeyli canlı qüvvə və texnika itirdi. Suqovuşan strateji baxımdan çox əhəmiyyətli olduğundan bu yaşayış məntəqəsinin azad edilməsi Azərbaycan Ordusuna ətrafdakı əraziləri nəzarətdə mühüm rol oynadı. "Bu kənd İkinci Qarabağ müharibəsinin ilk həftəsində işğalçılardan azad edilmişdir. Bu, bizim birinci əhəmiyyətli uğurlarımızdan, hərbi qələbələrımızdən biri idi. Bildiyiniz kimi, 44 gün ərzində bizim Ordumuz, bütün Silahlı Qüvvələrimiz ancaq irəliyə gedirdi və hər bir kəndin, hər bir qəsəbənin azad olunması Ordumuza, bütün xalqımıza əlavə ruh verirdi. Özü də böyük yaşayış məntəqəsinin işğalçılardan azad edilməsi xüsusi əhəmiyyətə malik idi", - deyərək Prezident diqqətə çatdırıb: "Suqovuşan kəndi birinci kənd idi ki, işğalçılardan azad edildi. Təkcə bununla bu kəndin əhəmiyyəti məhdudlaşmır. Çünki bildiyiniz kimi, bunun çox böyük strateji əhəmiyyəti var. Bax, bu kəndin ətrafında və su anbarının ətrafında yerləşən bütün mövqe-

ordumuz tərəfindən mülki əhali və infrastruktur obyektləri qətiyyənlə hədəf alınmamış, yalnız legitim hərbi hədəflər sıradan çıxarılmışdır. Bütün bu tədbirlər sübut edir ki, Azərbaycan dövləti hər zaman erməni əsilli əhalisinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün tədbirlər görməyə hazırdır.

Məlumdur ki, ərazilərdə təhlükəsiz yaşayışı və dövlət idarəetməsini təşkil etmək, şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin tikintisini və dayanıqlı infrastrukturla təminatını həyata keçirmək, müasir standartlara uyğun xidmətlərin yaradılmasını təmin etmək, ərazilərdə məskunlaşacaq əhalinin sosial müdafiəsini gücləndirmək, əhalinin məşğulluq imkanlarını artırmaq, dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafı təmin etmək və s. məqsədi ilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb. İşğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük Qayıdış Azərbaycanın 2030-cu ilədək beş Milli Prioritetindən biri kimi müəyyən olunub. Bu Milli Prioritetlərə əsaslanan "Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası" yeni inkişaf mərhələsindəki hədəflərə çatmağa xidmət edən mühüm sənəddir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması, dayanıqlı inkişafı və həmin ərazilərdə yüksək həyat səviyyəsinin təminatı üçün genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işləri həyata keçirilir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Gözdən düşən erməni kilsəsi

Baş nazir Nikol Paşinyan bütün ermənilərin katolikosunun ölkədən çıxarılması planını təsdiqləyib

Ermənistanda kilsənin dövlət işlərində təsiri, rolu həmişə diqqətdə olub. Dünyanın müxtəlif ölkələrində məskunlaşan erməni diasporunun yardımları hesabına antitürk təbliğatında, müsəlmanlara qarşı əsrlərdən bəri aparılan etnik təmizləmə siyasətində və soyqırımlarda aparıcı qüvvə kimi qəddarlığını davam etdirən kilsənin din xadimləri daha çox terrorlara dəstək göstərirlər. Yeri gəldikdə erməni lobbisi ilə birləşərək hakimiyyətə qarşı təsir, təzyiq vasitəsi kimi istifadə olunan kilsələrdə ən qatı cinayətlərin planları belə hazırlanıb. Bu günlərdə işğalçı ölkədə yenidən alovlanan dövlət-din münasibətləri onsuz da mürəkkəbləşən ölkədaxili vəziyyəti daha da gərginləşdirib.

təzyiqlərdən və onların müxalifətin mitinqlərində iştirak etməyə məcbur edilməsindən şikayət edən keşiş Ter-Aram Asatryanın sözlərindən istifadə etmək niyyətindədir. Bu ssenaridə II Qaregin Ter Aramı tənbeh etmək və ya onu uzaqlaşdırmaq qərarına gəlsə, Paşinyan üçün əsl "hədiyyə" olacaq. Bu, növbəti cəza tədbiri kimi təqdim olunaçaq və hakimiyyət bu məqamdan istifadə edərək Müqəddəs Ecmiədzinə hücum edəcək. Hökumət daxilində bu ssenari "Vətəndaş Müqaviləsi" Partiyasının rəhbərliyi seçildikdən sonra, lakin ümumi seçkilərdən əvvəl həyata keçirilməli olan böyük siyasi addım kimi qiymətləndirilir", - məlumatda deyilib.

Elə əvvəlcədən də kilsənin ölkədə hər işə qarışmasından xoşlanmayan Paşinyanın dini məbədlərin standartlar əsasında fəaliyyət göstərməli olduğunu, ibadət yerlərinin əmlakına nəzarət mexanizminin formalaşdırılmasının vacibliyini rəsmi qaydada açıqlaması, kilsə əleyhinə ittihamlar səsləndirməsi Qareginin dindarları tərəfin-

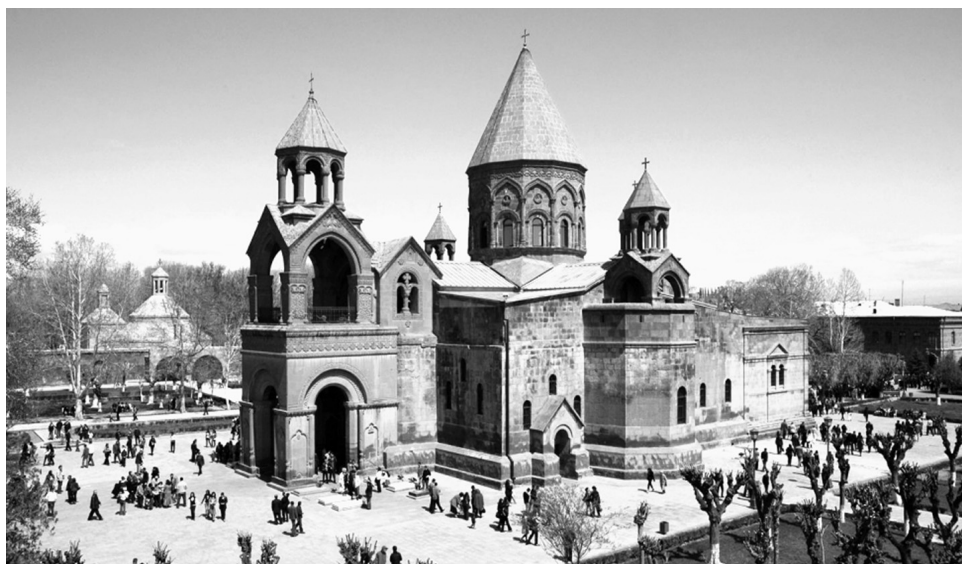

dən birmənalı qarşılanmayıb. Hər kəsə bəllidir ki, erməni kilsəsi tarixən dini məbəddən çox siyasi məsələlərlə məşğul olmaqla türklərə qarşı terror planlarının hazırlandığı mərkəzdir. Hakimiyyətə gəldiyi ilk gündən dini qurumların dövlət siyasətinə təsir imkanlarını məhdudlaşdıran Paşinyan dövlət tərəfindən məbədlərə ayrılan vəsaitləri belə azaltmışdı. Baş keşişə qarşı ittihamlarında kilsənin rəsmi deyil, vətəndaş nikahına üstünlük verməsinin yol verilməz olduğunu bildiren Paşinyan Qaregin başda olmaqla kilsənin digər xadimlərinə dəfələrlə barmaq silkələyib. Artıq sirr deyil ki, Ermənistana getirilən silah-sursatların alış-verişində, saxlanılmasında kilsələrin rolu böyükdür. II Qaregindən tutmuş, digər keşişlərin dini ayinlərə yaraşmayan, bəzi hallarda əxlaqsız hərəkətləri barədə ictimaiyyətdə məlumatların yayılması kilsəyə etimadı azaldıb. Dini ayinlər zamanı belə ermənilər arasında anti-Azərbaycan təbliğatı aparan, gəncləri islamofobiya ruhunda tərbiyə edən, türkçülüyə qarşı mübarizəyə çağıran Apostol Kilsəsinin

Tanrıya deyil, şeytana xidmət etdiyini təsdiqləyən faktlar da yetərincədir. Yaranan vəziyyətdən çıxış yolu kimi baş katolikosu hədəfə alan Paşinyan bu vasitə ilə gələn il keçiriləcək parlament seçkilərində mövqeyini möhkəmləndirmək üçün sabiq prezidentlər Serjik Sarkisyan, Robert Koçaryanə yaxınlığı ilə diqqətçəkən kilsənin cəmiyyətdə mövqeyini xəffilətmək planlarını da unutmur. Hakimiyyətləri dövründə əsas dayaq hesab etdikləri kilsədən yararlanmaqla korrupsiya əməllərini pərdələyən sabiqlərə qarşı mübarizəsini davam etdirən Paşinyan dini qurumların siyasi proseslərə təsirinin azaldılması istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir. Özünə qarşı qüvvələri bəri başdan tərksilah etməyə çalışır.

Təbii ki, Qaregin də sakit durmur. Paşinyanın Qərbə deyil, daha çox Ankaraya və Bakıya loyallıq nümayiş etdirməsi isə xalqa xəyanət kimi qələmə verilir. Maraqlı dəirələr, Paşinyanın istefasını tələb edənlər isə din-hakimiyyət qarşılıqlı əlaqəsindən istifadə edərək ölkədə daxili gərginliyi daha da qızışdırmaq üçün alternativ platforma yaratmağa çalışırlar. Ermənistan müxalifəti Paşinyanın kilsəyə qarşı bu addımlarının yaxın perspektivdə baş verə biləcək geosiyasi hadisələrlə əlaqələndirir. Bildirilir ki, baş nazir yeni münakaşə dalğası yaranacağı təqdirdə bunun məsuliyyətini kilsə də daxil olmaqla müxalifətin üzərinə yıxmaq üçün dini islahatlar adı ilə indidən özünü sığortalamağa çalışır. Bu cür təcriddən əsəbiləşən II Qaregin və tərəfdarlarının ikinci Qarabağ müharibəsində məğlub olan Paşinyanı istefaya çağırmaları təsadüfi deyildi. Göründüyü kimi, həmişə din xadimlərindən şəxsi məqsədləri naminə istifadə edən rəqiblərinə siyasi təsir göstərən, "bir güllə ilə iki dovşan vurmaq" prinsipinə söykənən Paşinyan kilsəyə və "eks"lərə qarşı mübarizəsini paralel şəkildə aparır.

Sevinc Azadi

Ermənistanda korrupsiyanın çiçəklənməsində xüsusi rolu olan, Qarabağ münaqişəsində azərbaycanlılara qarşı aparılan soyqırımlarda iştiraklarını etiraf edən keçmiş prezidentlər Serjik Sarkisyanın və Robert Koçaryanın fəallaşdığı bir zamanda Erməni Apostol Kilsəsində baş verənlər, bu ölkənin baş naziri Nikol Paşinyanla bütün ermənilərin katalikosu II Qaregin arasındakı ziddiyyətlərin kəskinləşməsi siyasi gərginliyi daha da artırır. Din amilindən yararlanmaqla türkofob niyyətini həyata keçirmək üçün sonradan peyda olmuş, erməni lobbisinin planları əsasında əhali arasında anti-Azərbaycan təbliğatını qızıqdırən Baqrat şousundan sonra II Qareginin də hakimiyyətin siyasətinə barmaq uzatması Nikolun səbir kasasını daşıyır. Məqsədinə nail olmaq üçün Tavuş arxiyepiskopu Baqrat Qalstanyandan istifadə etsə də məqsədinə nail ola bilməyən Qareginin «müqəddəslik» maskasının iç üzünü açan Paşinyan məlum arqumentlərdən istifadə etməklə baş keşişi istefaya çıxırıb. Bundan sonra siyasi rəhbərliklə kilsə arasındakı ziddiyyət daha da dərinləşib. Kilsənin bölgədə sülhün formalaşmasına qarşı tutduğu antitürk mövqə sirr deyil. Qareginin hakimiyyətə «həvəsləndirdiyi» Baqrat Qalstanyanın «bəli, mən özümü revanşist hesab edirəm və ömrümün son saniyəsinə qədər belə yaşayacam» sözlərindən də belli olur ki, qətlamlar, terror, işğal düşüncəsi ermənilərdə hər zaman kilsə ideologiyasının ana xətti olub, bu ideya hələ də davam etməkdədir.

Bu günlərdə Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan bütün ermənilərin katolikosu II Qareginin ölkədən çıxarılması planını təsdiqləyib. Bu barədə Ermənistan mediası məlumat yayıb. "Hakimiyyət kilsə daxilində

İşarə dilinin danışanları: bir jest bir cümlədir

Hər il sentyabrın 23-ü Beynəlxalq İşarə Dilləri Günü kimi qeyd olunur

Beynəlxalq Karlar Federasiyasının məlumatına görə, bütün dünyada 72 milyona yaxın eşitmə qüsurlu insan var. Bu insanların 80 faizi inkişaf etməkdə olan ölkələrdədir. Bu insanlar 300 müxtəlif jest dilindən istifadə edirlər. Jest dilləri danışq dilindən fərqlənən və fikirləri tam əhatə edən təbii dil sayılırlar. Bundan başqa, kar insanların beynəlxalq tədbirlərdə, səfərlərdə və şəxsi ünsiyyət zamanı istifadə etdikləri ümumi beynəlxalq jest dili var. Həmin dil eşitmə qüsurlu insanlar arasında əsas ünsiyyət vasitəsidir və məhdud ləksikona malik olmaqla yerli dillər kimi mürəkkəb deyil.

bədən dilini özündə birləşdirən vizual-manual bir ünsiyyət vasitəsidir. Bu ünsiyyət üsulu sadəcə işarələr silsiləsi deyil, danışq dillərindən fərqli olaraq özünəməxsus qrammatikası və sintaksisi

öz qrammatikası və sintaksisi var. O, xətti tərzdə deyil, çoxölçülüdür. Əl formalarının, hərəkətlərin, üz ifadələrinin birləşməsindən istifadə edilir. Bu mürəkkəb struktur birdən çox fikrin eyni vaxtda ötürülməsinə imkan verir ki, bu da işarə dilinin qrammatikasına xas xüsusiyyətdir. Bu elementlərin

dərinliyi və mürəkkəbliyi dilçilərin işarə dilini tam və təbii dil kimi tanımağa, onun zəngin, müstəqil dil sistemi statusunu təsdiqləməsinə səbəb olmuşdur. İşarə dili danışq qabiliyyəti

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

olunmuş jest sevinc və həyəcədən tutmuş mürəkkəb fəlsəfi anlayışlara qədər bütün hissələri və ya fikirləri ifadə edə bilər.

İşarə dilinin ayrılmaz hissəsi barmaqların iştirakı ilə əl əlifbalılarından istifadə etməkdir. Bu, yazılı əlifbanın ayrı-ayrı hərflərinə uyğun gələn əl hərəkətlərindən istifadə etməklə sözlərin və adların barmaqla yazılış üsuludur. İşarə dilinin bu aspekti xüsusi adların, texniki terminlərin və ya müəyyən işarəsi olmayan hər hansı sözün yazılmasında əhəmiyyətlidir.

Əl əlifbası, xüsusilə də işarə dili ilə danışq dilinin üst-üstə düşdüyü hallarda, daha aydın ünsiyyətə imkan verən kar və eşitmə qabiliyyətinə malik icmalar arasında körpü rolunu oynayır. Məsələn, Amerika İşarə Dilində

şafında və yayılmasında mühüm rol oynayıblar. Bundan əlavə, 1817-ci ildə qurulan Amerika Karlar Məktəbi (ASD) Amerika İşarət Dilinin (ASL) inkişafında mühüm rol oynadı.

Azərbaycan jest dili Azərbaycanda yaşayan kar və eşitmə qabiliyyəti zəif insanların ünsiyyəti üçün rus işarə dili ilə yanaşı istifadə olunan, öz lüğət və qrammatikasına malik milli dil sistemidir. Azərbaycan işarə dilinin qrammatikası Azərbaycan şifahi dilinin qrammatikasından çox fərqlidir. Azərbaycanda təxminən 31 000 eşitmə və danışma məhdudiyyətli insan var. 11 aprel 2025-ci ildən etibarən Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan işarət dili rəsmi statuslu dildir. Televiziyalarda işarət dilinin tətbiqi yalnız dövlət büdcəsi

Jest dillərindən istifadə Əlillərin Hüquqları üzrə Konvensiyada tanınır və dəstəklənir. Sənəddə göstərilir ki, onlar danışq dilləri statusuna malikdir və təşkilata üzv dövlətlər jest dillərinin öyrənilməsinin asanlaşdırılması, həmçinin karların icmalarının dil eyniliyinin inkişafına dəstək verməlidirlər.

İşarə dili sadə danışq sözlərdən kənara çıxan hərtərəfli və ifadəli ünsiyyət vasitəsidir. O, ilk növbədə, mesajları çatdırmaq üçün əl jestləri, üz ifadələri və

olan zəngin bir dil sistemidir. İşarə dilində bir jest bir sözü və ya mürəkkəb cümləni təmsil edə bilər.

Dilçilər tərəfindən tam və təbii dil kimi tanınan işarə dili danışq dillərində olan dərinliyi və mürəkkəbliyi təcəssüm etdirir. Bu tanınma onun təkə kar və zəif eşidən cəmiyyət üçün ünsiyyət vasitəsi kimi deyil, həm də dil müxtəlifliyinin və mədəni zənginliyin mühüm aspekti kimi əhəmiyyətini vurğulayır.

İşarə dilinin quruluşu danışq dillərindən əsaslı şəkildə fərqlənir,

olmayan insanların başqaları ilə qarşılıqlı əlaqədə ünsiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. İşarə dilində üz ifadələri danışqın tonunu, emosiyasını çatdırmaq üçün vacibdir. Məsələn, qaldırılmış qaş və ya xüsusi ağız forması danışq dillərindəki intonasiya kimi işarənin mənasını tamamilə dəyişə bilər. Bədən dili də mühüm rol oynayır, bədənə mövqeyi və hərəkəti söhbətə kontekst və dərinlik əlavə edir. Bundan əlavə, işarə dilindəki jestlər şifahi dilin məhdudiyyətlərini aşan güclü ifadə vasitəsidir. Məsələn, tək, yaxşı ifadə

(ASL) ingilis əlifbasının hər hərfi uyğun əl formasına və hərəkətinə malikdir. Eynilə, British Sign Language (BSL) ingilis əlifbası ilə uyğunlaşan iki əlli əl əlifbasından istifadə edir.

18-ci əsrə qədər işarə dili daha rəsmi şəkildə, xüsusən də Avropada inkişaf etməyə başlayıb. İşarə dillərinin genişlənməsi və standartlaşdırılması bütün dünyada karlar üçün məktəblərin yaradılması ilə daha da təkan verdi. Bu qurumlar Fransada LSF və Birləşmiş Krallıqda İngilis İşarət Dili (BSL) kimi işarə dillərinin inki-

hesabına maliyyələşən, habelə ictimai yayımcı statusuna malik olan ümumölkə yerüstü televiziya yayımcıları üçün nəzərdə tutulub. Azərbaycanda dilin rəsmi statusu və dəstəyi yoxdur, nəticədə bu ölkədəki karların informasiya, o cümlədən rəsmi sənədlərlə bağlı məlumat əldə etməsi çətinləşir. Azərbaycanda təxminən 31 min kar olsa da (məlumatlar 2009-cu ilə olan məlumatlardır), əksəriyyəti linqvistik təsnifata görə təcrid olunmuş rus işarə dilindən istifadə edir.

Lalə Mehralı

“Mövsümi qidalar payızda sağlam keçidi asanlaşdırır”

“Payız fəslində sağlam qidalanma orqanizmin fəsil dəyişikliklərinə uyğunlaşması, immunitetin gücləndirilməsi və enerji balansının qorunması baxımından xüsusilə vacibdir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında qida eksperti Seymur Qafarov deyib. Onun sözlərinə görə, bu dövrdə qida rasionu vitamin, mineral və enerji baxımından zəngin olmalıdır ki, orqanizm soyuq havalara qarşı müqavimət göstərsin və qışa sağlam keçid təmin edilsin: “Mövsümi meyvə və tərəvəzlər payız qidalanmasının əsasını təşkil edir. Nar, portağal, mandarin, kivi və alma C vitamini ilə zəngindir, immuniteti gücləndirir və soyuqdəyməyə qarşı qoruyur. Balqabaq, yerkökü, kələm, brokoli və ispanaq isə A, C, K vitaminləri ilə yanaşı dəmir və fol turşusu kimi minerallarla zəngindir. Bu qidalar göz sağlamlığına faydalıdır və ümumi müdafiə sistemini möhkəmləndirir.

Quru çəhrələr və toxumlar da payız qidalanmasında vacib yer tutur. Qoz, badam, fındıq E vitamini və omega-3 yağ turşuları ilə zəngindir, enerji verir və hüceyrələri qoruyur. Balqabaq toxumu və günəbaxan tumu isə sink və antioksidantlarla immuniteti gücləndirir.

Zülal və enerji mənbələri də unudulmamalıdır. Balıq və dəniz məhsulları D vitamini və omega-3 ilə zəngindir, iltihab əleyhinə təsir göstərir. Toyuq, yumurta və süd məhsulları, o cümlədən qatıq və kefir, zülal və probiotiklərlə bağırsaq florasını gücləndirir.

Tam taxıllar və sıyıqlar isə uzunmüddətli toxluq hissi verir, qan şəkərini stabil saxlayır və enerji təmin edir. Yulaf, qarabaşaq və qəhvəyi düyü bu baxımdan xüsusilə faydalıdır. Təbii immunitet gücləndiricilərindən bal, zəncəfil, sarımsaq, darçın və limon payızda xüsusilə tövsiyə olunur. Bu məhsullar antibakterial və antiviral təsir göstərir, boğaz ağrılarını azaldır və bədəni viruslardan qoruyur. Eyni zamanda çox yağlı, şəkərli və işlənmiş qidalardan uzaq durmaq lazımdır. Fast-food, qazlı içkilər, tortlar və aşağı key-

AYDINLIQ GƏTİRİLDİ

fiyyətli un məhsulları immuniteti zəiflədə, çəki artımına səbəb ola bilər. Beləliklə, payızda düzgün qidalanma orqanizmin ehtiyac duyduğu vitamin, mineral və enerjini təmin etməklə yanaşı, soyuq havalara qarşı müqaviməti artırır və qışa sağlam keçidi asanlaşdırır”.

Günel Fərzəliyeva

Tovuzda keçmiş məhkum həmkəndlisini döyərək öldürüb

Sentyabrın 18-də Tovuz rayonunun Əyyublu kəndində 1961-ci il təvəllüdlü Elxan Kərim oğlu Məmmədovun meyiti tapılıb. DİN-in Mətbuat Xidmətinin regional qrupundan mətbuata verilən məlumata görə, polis əməkdaşları tərəfindən aparılan araşdırmalarla onun kənd sakini, əvvəllər məhkum olunmuş, 1975-ci il təvəllüdlü Yaşar Musa oğlu Qasımov tərəfindən döyülərək qəsdən öldürüldüyü müəyyən edilib. Şübhəli şəxs Y.Qasımov saxlanılaraq istintaqa təhvil verilib. Faktla bağlı araşdırmalar davam etdirilir.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Maks Ferstappen Formula 1 Azərbaycan Qran-Prisinin qalibi olub

Formula 1 Azərbaycan Qran-Prisində əsas yarışın qalibi məlum olub. Yarışda hər biri iki pilotdan ibarət 10 komanda mübarizə aparıb. Ən yaxşı nəticəyə “Red Bull” komandasının üzvü Maks Ferstappen imza atıb. Finişə birinci çatan sürücü Azərbaycan Qran-Prisinin qalibi olub. Corc Russell (“Mercedes”) ikinci, Karlos Saynz (“Williams”) üçüncü olub.

muş üçüncü sərbəst yürüşdə ən yaxşı nəticəyə Lando Norris, sıralanma turunda isə Maks Ferstappen imza atıblar.

Sentyabrın 19-da keçirilmiş birinci sərbəst yürüşdə “McLaren”in britaniyalı pilotu Lando Norris, ikinci sərbəst yürüşdə “Ferrari”də çıxış edən Luis Hemilton finişə hamıdan tez çatıblar. Ötən gün təşkil olun-

Baş redaktor:
Bəhrüz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000